

BEOORDELINGSRAPPORT

Uitgebreide opleidingsbeoordeling

hbo-bacheloropleiding
Commerciële Economie
voltijd/deeltijd

De Haagse Hogeschool

De kracht van
kennis.

BEOORDELINGSRAPPORT

Uitgebreide opleidingsbeoordeling

hbo-bacheloropleiding
Commerciële Economie
voltijd/deeltijd

De Haagse Hogeschool

CROHO nr. 34402

Hobéon Certificering

Datum

2 december 2013

Auditteam

De heer R.J.M. van der Hoorn, MBA CMC

De heer C.J. van den Berg, MBA

De heer G. Struijf, MBA

De heer N. Kreuze

Secretaris

De heer drs. G.W.M.C. Broers

INHOUDSOPGAVE

1.	BASISGEGEVENS	1
2.	SAMENVATTING	3
3.	INLEIDING	7
4.	OORDELEN OP NIVEAU VAN DE STANDAARDEN	9
5.	ALGEMEEN EINDOORDEEL	47
BIJLAGE I	Scoretabel	51
BIJLAGE II	Opleidingsspecifieke eindkwalificaties	52
BIJLAGE III	Schematisch overzicht opleidingsprogramma	63
BIJLAGE IV	Programma, werkwijze en beslisregels	65
BIJLAGE V	Lijst geraadpleegde documenten	69
BIJLAGE VI	Overzicht auditteam	71

1. BASISGEGEVENS

NAAM INSTELLING	De Haagse Hogeschool
status instelling	bekostigd
resultaat instellingstoets kwaliteitszorg	n.v.t.
NAAM OPLEIDING (zoals in croho)	Commerciële Economie
registratienummer croho	34402
domein/sector croho	Economie
oriëntatie opleiding (hbo – wo)	Hbo
niveau opleiding	Bachelor
graad en titel	Hbo Bachelor of Business Administration
aantal studiepunten (ec's)	240
afstudeerrichtingen	Voltijd: ▪ Marketing, Media & Experience; ▪ Marketing & Sales; ▪ Internationale Marketing. Deeltijd: geen afstudeerrichtingen
onderwijsvorm ¹	Competentiegericht
locatie	Den Haag
varianten	Voltijd en deeltijd
relevante lectoraten	N.v.t.
datum audit / opleidingsbeoordeling	29 en 30 mei 2013

¹ Hieronder worden bijvoorbeeld verstaan: afstandsonderwijs, werkplekgerelateerd onderwijs, flexibel onderwijs, competentiegericht onderwijs of onderwijs voor excellente studenten.

Basisgegevens **hbo-bacheloropleiding Commerciële Economie** voltijd, deeltijd

Instroom (aantal)	2007	2008	2009	2010	2011	2012
▪ voltijd	228	224	257	265	295	252
▪ deeltijd	37	37	41	31	37	37
uitval (percentage)						
uit het eerste jaar	2007	2008	2009	2010	2011	
▪ voltijd ²	43,9	36,6	44,0	44,2	54,2	
▪ deeltijd	29,7	35,1	24,4	45,2	29,7	
Na twee jaar				2006	2007	2008
▪ voltijd ³				8,3	7,9	4,9
▪ deeltijd				13,5	16,2	-
Propedeuserendement na twee jaar (percentage) ⁴				2008	2009	2010
voltijd				53,1	47,9	50,6
deeltijd				62,2	68,3	48,4
Post propedeuserendement				2006	2007	2008
na vier jaar, voltijd				23,7	17,4	23,7
na vijf jaar, voltijd				36,5	27,7	29,5
na vier jaar, deeltijd				30,3	17,9	42,9
na vijf jaar, deeltijd				-	25,6	
docenten (aantal + fte)			aantal		Fte	
▪ voltijd			52		33,5	
▪ deeltijd			25		5	
opleidingsniveau docenten (percentage) ⁵			Bachelor	Master	PhD.	
▪ voltijd			24	76	2	
▪ deeltijd			19	81	-	
docent-student ratio ⁶						
▪ voltijd			1:25			
▪ deeltijd			1:30			
contacturen (aantal) ⁷			1 ^e jaar	2 ^e jaar	3 ^e jaar	4 ^e jaar
▪ voltijd			12	10	9	5
▪ deeltijd			5	4,7	4,4	2,5

² Het aandeel van het totaal aantal bachelorstudenten (eerstejaars ho) dat na één jaar niet meer bij de opleiding staat ingeschreven, zo mogelijk voor de laatste zes cohorten.

³ Het aandeel van de bachelorstudenten die zich na het eerste studiejaar opnieuw bij de opleiding inschrijven (herinschrijvers) dat in de nominale studieduur zonder het diploma te hebben behaald alsnog uitvalt uit de opleiding, zo mogelijk voor de laatste drie cohorten.

⁴ Het aandeel van de bachelorstudenten die zich na het eerste studiejaar opnieuw bij de opleiding inschrijven (herinschrijvers) dat het bachelor diploma haalt in de nominale studieduur + één jaar, zo mogelijk voor de laatste drie cohorten.

⁵ Het aandeel docenten (onderwijzend personeel) met een hbo, master en PhD in het totaal aantal docenten (onderwijzend personeel).

⁶ De verhouding tussen het totaal aantal ingeschreven studenten en het totaal aantal fte's aan onderwijzend personeel van de opleiding in het meest recente studiejaar.

⁷ Het gemiddeld aantal klokuren per week aan geprogrammeerde contacttijd, voor ieder jaar van de opleiding.

2. SAMENVATTING

De opleiding Commerciële Economie (hierna ook wel aangeduid als CE) leidt op voor functies in de economische sector en richt zich daarbij op een breed scala aan functies die variëren van puur financiële functies tot en met marketingfuncties. Niet alleen financieel-economische kennis staat hierbij centraal, maar ook kennis van en inzicht in aspecten van de menswetenschappen komen aan bod. Afgestudeerde CE'ers zijn werkzaam binnen zowel het MKB als grote organisaties. Typerend voor CE'ers is dat zij binnen bedrijven kunnen doorgroeien binnen een brede waaier aan functies, zowel in de front- als in de backoffice.

Beoogde eindkwalificaties

De beoogde eindkwalificaties van de voltijd en deeltijdvariant van de opleiding zijn wat betreft inhoud, niveau en oriëntatie voldoende uitgewerkt. Deze sluiten aan bij het landelijke CE beroeps- en competentieprofiel en tonen dat de opleiding aandacht besteedt aan de voor dit vakgebied relevante vakgebieden waaronder economie, talen en financiën maar ook aan *online / multichannel marketing, e-commerce, ondernemerschap en personal branding*. De set eindkwalificaties is zodanig geformuleerd dat zij afgestudeerde CE'ers voldoende uitdaagt en 'bewegingsvrijheid' geeft op de arbeidsmarkt; zij kunnen daarbij kiezen uit een breed palet aan startfuncties. De opleiding onderscheidt verschillende beroepsrollen waarin zowel de opleidingsspecifieke- als de generieke hbo-competenties zijn verwerkt.

De opleiding heeft zicht op relevante ontwikkelingen binnen het beroepenveld, zowel regionaal als landelijk. De eindkwalificaties zijn dan ook op een niveau waar het werkveld om vraagt. Er zijn gestructureerde contacten met het werkveld. Het verdient aanbeveling om de opleiding een sterker profiel te geven ten opzichte van CE opleidingen in de regio. Leidend moet daarbij zijn: waarom kiest de student juist voor deze opleiding Commerciële Economie? Opvallend is hierbij dat de studenten met name hebben gekozen voor de sfeer (intimiteit en persoonlijke aandacht, ondanks de grote hoeveelheid studenten) en het 'imago' van De Haagse Hogeschool. De Haagse Hogeschool zou de deeltijdvariant beter kunnen positioneren binnen het opleidingsaanbod, mede gelet op de (toekomstige) behoefte aan bij- en nascholing op commercieel gebied door nieuwe ontwikkelingen in het vakgebied zoals online marketing en accountability.

Op grond van de adequate wijze waarop de competenties zijn uitgewerkt, de aansluiting van de opleiding bij de eisen van het beroepenveld en het feit dat de opleiding de competenties van beide varianten van de opleiding regelmatig tegen het licht houdt komt het auditteam bij Standaard 1 voor beide varianten tot het oordeel voldoende.

Programma

Het programma, de aansluiting vooropleiding-opleiding en de begeleiding van studenten maken het studenten mogelijk de eindkwalificaties te realiseren binnen beide varianten. De volgende bevindingen liggen ten grondslag aan deze conclusie van het auditteam.

- De hoofdthema's waar de opleiding zich op richt waaronder marketing, export, logistiek en communicatie geven sturing aan de onderwerpen waar studenten aan werken, individueel of in groepsverband. De opleiding is er in geslaagd om de samenhang tussen de generieke hbo-competenties, de CE-competenties, de doelstellingen en het curriculum duidelijk te beschrijven. Zij heeft daarbij de 'koninklijke weg' bewandeld. De beroepsproducten die studenten schrijven/maken zijn duidelijk afgestemd op de beroepspraktijk. De kennis- én de vaardighedencomponent zijn duidelijk aanwezig in het curriculum, een constatering die het auditteam met het werkveld deelt.

Zowel het voltijd- als het deeltijd curriculumkenmerken zich door een structuur waarbinnen de kennis- en de vaardighedencomponent voldoende zijn uitgewerkt. Er is hierbij sprake van een wisselwerking tussen de theoriecomponent van de opleiding en de praktijk buiten de deuren van de opleiding. De relatie van de deeltijdvariant met de praktijk is goed, mede doordat de deeltijdstudenten al werkzaam zijn in het voor deze opleiding relevante beroepenveld. De opleiding heeft maatregelen genomen om de onderzoekscomponent nadrukkelijker in het curriculum te verwerken. De opleiding kan de lectoraten hier meer bij betrekken. De literatuur is op bachelorniveau en standaard voor dit vakgebied. De studielast is voldoende verdeeld over de opleiding met als kanttekening een piek in de studielast in het derde studiejaar. Voor beide varianten geldt een studieomvang van 240 EC's.

De opleiding biedt voltijd- en deeltijdstudenten een samenhangend curriculum aan. Het auditteam concludeert dat studenten de eindkwalificaties kunnen bereiken waarbij zowel de kennis- als de vaardighedencomponent in het programma zijn verankerd. Het auditteam komt bij Standaard 2, 5 en 6 tot het oordeel voldoende. Standaard 3 en 4 zijn goed, Standaard 7 voldoet.

Personeel

De docenten zijn vakinhoudelijk en didactisch in voldoende mate toegerust voor hun taak. De meeste docenten beschikken over een netwerk in de beroepspraktijk. Dat mag wel nadrukkelijker aangesproken/gebruikt worden ten behoeve van de opleiding. De inzet van gastdocenten is doordacht en relevant voor de opleiding en haar studenten. Positief is dat CE ook docenten inzet van andere, verwante, opleidingen. Zo krijgen docenten de gelegenheid om 'bij elkaar in de keuken te kijken'. De opleiding heeft zicht op de kwaliteit van haar docenten, monitort deze, controleert op mogelijke lacunes en neemt vervolgens maatregelen.

De docent-studentratio is 1:25 en 1:30 voor resp. de voltijd- en de deeltijdvariant, hetgeen een gebruikelijke ratio is binnen het hbo. Studenten geven aan tevreden te zijn over de communicatie met de docenten; ze zijn voldoende bereikbaar en beschikbaar.

Het docentteam van de opleiding is wat vakkennis betreft aan de maat. De opleiding heeft zicht op de kwaliteiten van haar docententeam en zet waar nodig gastdocenten in. De omvang van het docententeam is voldoende om de opleiding te verzorgen. Het auditteam komt bij Standaard 8, 9 en 10 tot het oordeel voldoende.

Voorzieningen

Overall geldt voor De Haagse Hogeschool dat de voorzieningen goed zijn. De studieruimten zijn verzorgd, studenten kunnen in stilleruimten studeren en het aantal pc's is voldoende. De studieruimte en de mediaruimte maken een verzorgde indruk waarbij duidelijk waarneembaar is, dat de omvang van het fysiek aanwezige boeken- en tijdschriftenbestand over de jaren heen terugloopt en dat de IT-voorzieningen toenemen. Voor de interne informatievoorziening maakt de opleiding gebruik van intranet. Dat functioneert adequaat.

De begeleiding van studenten is in handen van de studieloopbaanbegeleider. Met name in de eerste fase van de studie is deze intensief. Studenten zijn tevreden over de begeleiding. Studenten vinden het belangrijk om op zowel formele maar ook op informele wijze te kunnen rekenen op begeleiding, al dan niet door hun begeleider. De studieloopbaan-begeleiders zijn tevens als docent binnen de opleiding werkzaam. Voor deeltijdstudenten geldt, meer dan voor voltijdstudenten, dat de opleiding de begeleiding aanpast aan hun behoeften.

De voorzieningen zijn goed, De Haagse Hogeschool *proof*. Het auditteam komt bij de Standaarden 11 en 12 als goed.

Kwaliteitszorg

De opleiding heeft zicht op haar sterke en zwakke kanten en conformeert zich wat kwaliteitszorg betreft aan het hogeschoolbrede beleid. Dit betekent dat doelen worden vastgelegd volgens een planning en een controle systematiek op vier niveaus: hogeschool, academie, opleiding en team/docenten. Streefdoelen zijn geformuleerd en vormen het ijkpunt voor de verschillende aspecten van kwaliteitszorg. Op deze wijze houdt de opleiding zelf zicht op haar eigen kwaliteit, op haar eigen sterkten en zwakten en kan deze vergelijken met andere opleidingen. Verbeteracties beschrijft de opleiding op een duidelijke wijze. Aandachtspunt blijft het daadwerkelijk in gang zetten van verbeteringen. Daar zou de opleiding meer op kunnen sturen.

Het auditteam stelt vast dat de kwaliteitszorg binnen de opleiding op orde is. Zij heeft zicht op haar sterke en zwakke punten. Het in gang zetten van verbeteringen is nog een aandachtspunt. Het auditteam komt bij de Standaarden 13, 14 en 15 tot het oordeel voldoende.

Toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties

De opleiding beschikt over een voldoende uitgewerkt toetssysteem. De opleiding toetst zowel kennis als vaardigheden op adequate wijze. Procedures zijn duidelijk beschreven. Het niveau van de toetsen, uitgedrukt in diepgang en breedte, is op bachelorniveau. Het vier-ogenprincipe bij de beoordeling functioneert. Studenten krijgen te maken met verschillende toetsvormen, waaronder kennis en inzicht toetsen. De kwaliteit van de toetsen (niveau, validiteit en betrouwbaarheid) is voldoende.

De door het auditteam bestudeerde eindwerkstukken van beide varianten zijn wat niveau betreft wisselend maar wel op bachelorniveau. De niveauwisselingen zijn met name terug te voeren op de mate van theoretische diepgang, de uitwerking van de onderzoekscomponent en de praktische toepasbaarheid van de conclusies. De opleiding onderschrijft deze wisselingen in kwaliteit op genoemde punten en werkt hier nadrukkelijk aan, zo stelt het auditteam vast.

Gelet op het bovenstaande concludeert het auditteam dat de opleiding op een adequate wijze toetst dat het eindniveau van de student hbo-bachelor is. Het auditteam komt bij Standaard 16 tot het oordeel voldoende.

Samenvattende conclusie:

Het auditteam stelt vast dat de opleiding Commerciële Economie beschikt over een curriculum dat op bachelorniveau is vormgegeven en dat studenten in voldoende mate voorbereidt op de beroepspraktijk. De opleiding stelt zich, en dit vindt het auditteam belangrijk, in voldoende mate open voor nieuwe ontwikkelingen in het vakgebied. Zij levert afgestudeerden af die welkom zijn in het beroepenveld dat, evenals het vakgebied zelf, dynamisch is.

Het auditteam beoordeelt de kwaliteit van zowel de voltijd- als de deeltijdopleiding Commerciële Economie van De Haagse Hogeschool als voldoende.

Den Haag, 2 december 2013

R.J.M. van der Hoorn,
voorzitter

G.W.M.C. Broers,
secretaris

3. INLEIDING

Achtergrond

De opleiding CE wordt aangeboden door 16 hogescholen. Het aantal voltijd CE studenten, verspreid over deze onderwijsinstellingen bedraagt bijna 19.000, het aantal deeltijd CE studenten ligt rond 1600. Daarmee is CE één van de grotere opleidingen binnen het hbo.

Opvallend in de documentatie vond het auditteam de aandacht voor benchmark. Hieruit blijkt dat de Hogeschool Rotterdam de grootste 'concurrent' (Kritische Reflectie, pag. 59) is voor De Haagse opleiding. Zo heeft de CE voltijddopleiding in Rotterdam bijna drie keer zo veel studenten als De Haagse opleiding (11,3 procent vs 4,2 procent). Voor de deeltijd liggen de verhoudingen iets anders, daar heeft De Haagse Hogeschool met 9 procent een iets groter aandeel in de studentenmarkt dan de Hogeschool Rotterdam.

De Keuzegids Hoger Onderwijs over 2013 laat zien dat de Haagse CE voltijddopleiding landelijk gezien op de negende plaats staat. In de Randstad scoort zij met een 5,8 het hoogste.

Binnen De Haagse Hogeschool behoort CE tot een cluster van opleidingen waartoe behalve CE ook behoren: Small Business & Retail Management en International Business Management. CE leidt, zoals de opleiding in de documentatie beschrijft, breed inzetbare commercieel economen op tot professionals die opereren in het grensgebied tussen markt en onderneming. Van belang is om op te merken dat de opleiding CE tot medio 2012 studenten opleidde tot een Bachelor of Commerce. Vanaf september 2012 is deze titel vervangen door de titel Bachelor of Business Administration.

Wij maken hier melding van het feit dat de opleiding het als een kans beschouwt dat De Haagse Hogeschool het thema 'economie' als een zwaartepunt ziet. De opleiding wil daarnaast een driejarige voltijdvariant starten die geheel Engelstalig is. Als belangrijkste bedreiging ziet de opleiding het toenemend aantal mbo'ers dat instroomt én de groei van de CE-opleiding van de Hogeschool Leiden. Sinds 2010 hebben De Haagse Hogeschool en Hogeschool Leiden niet langer een gezamenlijke CE-opleiding. Er is in Leiden sprake van een forse groei van het aantal CE studenten. Zo nam het aantal CE voltijdstudenten in Leiden in twee jaar toe van 136 in 2010 naar 249 in 2012. Opvallend is het lage aantal instromende CE studenten bij Hogeschool Inholland op de vestigingen Den Haag, Rotterdam en Haarlem die de laatste twee studie jaren het aantal van 65 studenten per vestigingsplaats niet overstijgt.

Vorige accreditatie

In november 2008 is een voorlopige accreditatie verleend, in maart 2009 de definitieve accreditatie.

Tot de verbeterpunten naar aanleiding van de vorige accreditatie behoorden onder andere het intensiveren van de betrokkenheid van het werkveld bij de opleiding, een zwaarder gewicht toekennen aan internationalisering, i.h.b. meer gerichtheid op Duitsland, het intensiever gebruik maken van anderstalige literatuur, verbetering van de begeleiding van studenten en het verhogen van de kwaliteit van de eindwerkstukken.

De opleiding is vervolgens een traject gestart om de verbeterpunten aan te pakken. Zo is de betrokkenheid van het werkveld bij de opleiding versterkt en heeft de opleiding minoren geïntroduceerd die aansluiten bij ontwikkelingen op de arbeidsmarkt. Het aspect internationalisering is verder vormgegeven door een docent voor het vak Duits in te zetten; studenten die voor Duits kiezen gaan op studiereis naar Duitsland. Voor een aantal vakken heeft de opleiding gekozen voor Engelstalige literatuur. De kwaliteit van de begeleiding van studenten is verbeterd door een vast team van docenten hierbij in te zetten die regelmatig bijeenkomen om werkzaamheden af te stemmen.

Zo zijn voor de afstemming m.b.t. het afstuderen in het studiejaar 2012/13 vijf bijeenkomsten voor docent-begeleiders georganiseerd. Vanaf dat studiejaar hanteert CE het vier-ogen principe bij de beoordeling van eindwerkstukken.

Aan één aspect/verbeterpunt is tijdens de vorige audit en in de periode daarna door de opleiding veel aandacht besteed: het verhogen van het niveau van de scripties van de deeltijdstudenten. In het vorige accreditatierapport uit december 2007 besteedde het auditteam ruime aandacht aan het afstudeerniveau en de maatregelen die de opleiding nam om dit niveau te verbeteren. Het auditteam heeft toen aan de opleiding een analyse van de afstudeerproblematiek gevraagd en tevens een verbetervoorstel. De notitie bevatte een beschrijving van de geconstateerde tekortkomingen, de oorzaken van deze tekortkomingen en een korte beschrijving van de te nemen maatregelen. Het auditteam stelde vast, dat de analyse van de afstudeerproblematiek helder was en dat de verbeteringen die de opleiding per september 2007 initieerde en de daaropvolgende jaren zou voortzetten, adequaat waren. Zo is er sprake van een aanscherping van de eisen alvorens de student met zijn afstuderen kan starten en van de eisen rond de mondelinge scriptieverdediging. Tevens laat de opleiding eindwerkstukken met een cijfer 5,5 – 5,9 én gelijk aan of hoger dan 9,0 opnieuw beoordelen door een derde beoordelaar.

4. OORDELEN OP NIVEAU VAN DE STANDAARDEN

Beoogde eindkwalificaties

Standaard 1: De beoogde eindkwalificaties van de opleiding zijn wat inhoud, niveau en oriëntatie geconcretiseerd en voldoen aan internationale eisen.

Toelichting NVAO: De beoogde eindkwalificaties passen wat betreft niveau (bachelor–master) en oriëntatie (hbo–wo) binnen het Nederlands kwalificatieraamwerk. Zij sluiten bovendien aan bij de actuele eisen die in internationaal perspectief vanuit het beroepenveld en het vakgebied worden gesteld aan de inhoud van de opleiding.

Bevindingen

Inleiding en missie van de opleiding

De opleiding CE leidt op voor functies in de commerciële beroepspraktijk. Het werkveld waarin de afgestudeerde CE'er terecht komt kent een breed scala aan beroepsmogelijkheden die liggen op het terrein van marketing, marktonderzoek, marketingcommunicatie, relatiebeheer, productontwikkeling en verkoop.

De opleiding kent een tweeledige missie die als volgt is samen te vatten (Bron: Kritische Reflectie, pag. VI).

- De opleiding stelt zich tot doel om de samenleving te voorzien van ontwikkeld en in de praktijk getoetst commercieel talent op bachelorniveau en dat een bijdrage levert aan de economische ontwikkeling in de regio Haaglanden.
- De opleiding maakt studenten enthousiast voor het beroep van commercieel econoom en biedt ze een goed uitgangspunt voor een maatschappelijk bewuste (inter)nationale loopbaan en stimuleert hen tot zelfontplooiing en creativiteit.

Met deze missie als uitgangspunt heeft de opleiding een onderwijsvisie ontwikkeld die gebaseerd is op: actief leren, beroepsgericht leren, samen leren en bewust leren. Deze 'pijlers' moeten de opleiding structuur en houvast bieden bij het ontwikkelen en het uitvoeren van onderwijs.

Ontwikkelingen

Het auditteam stelt twee, voor het vakgebied CE belangrijke, ontwikkelingen vast.

- Op de eerste plaats valt de opleiding CE sedert september 2012 niet meer onder het domein Commerce, maar onder het domein Business Administration. Binnen De Haagse Hogeschool maakt CE deel uit van de Academie voor Marketing & Commerce.
- Op de tweede plaats stelt het auditteam vast dat de CE opleidingen thans het opleidingsprofiel hanteren dat is vastgesteld in 2005 maar dat het Landelijk Overleg Commerciële Economie dit oude competentieprofiel heeft aangepast en er een herzien beroepsprofiel CE ligt dat in december 2012 is goedgekeurd door de HBO-raad (thans Vereniging Hogescholen). Het nieuwe profiel hanteren de CE opleidingen per september 2013. Voor de Haagse CE opleiding geldt dat zij maatregelen heeft genomen op het terrein van aanpassing van doelstellingen en het curriculum om aan de herziene eisen te kunnen voldoen.

Competenties

De oude competenties uit 2005 beschrijven acht domeinspecifieke en twee algemene competenties die toen nog behoorden tot het domein Commerce. De acht domeinspecifieke competenties hadden betrekking op:

- ondernemerschap,
- marktonderzoek,
- bedrijfs- en omgevingsanalyse,
- strategie en beleidsontwikkeling,

- planning en uitvoering,
- sales,
- communicatie,
- leiderschap en management.

Beide algemene competenties hadden betrekking op sociale en communicatieve competenties en zelfstuderende competenties.

Het auditteam merkt op dat de landelijk bepaalde en vastgestelde competenties door de opleiding nader zijn uitgeschreven zodat ze meer 'body' krijgen. Zo is de competentie ondernemerschap in een meer uitgebreide vorm als volgt beschreven: *Initiëren en creëren van producten en diensten, zelfstandig en ondernemend*, en is de competentie bedrijfs- en organisatieanalyse, strategie en beleidsontwikkeling als volgt uitgewerkt: *Vaststellen voor een onderneming van enerzijds de sterktes en zwaktes op basis van een analyse van de interne bedrijfsprocessen en bedrijfscultuur, als onderdeel van de waardeketen, en anderzijds van de kansen en bedreigingen op de lokale, nationale en/of internationale markt op basis van relevante nationale en internationale trends.*

De domeinspecifieke competenties zijn op drie niveaus beschreven. De opleiding heeft op een heldere wijze in een 'domeincompetentiematrix' voor beide varianten een koppeling gemaakt tussen de domeincompetenties en de drie niveaus. De domeincompetentie communicatie moet de student beheersen op niveau 1, voor ondernemerschap en leiderschap en management geldt niveau 2, de resterende domeincompetenties dient de afgestudeerde CE'ers op niveau 3 (=eindniveau) te beheersen. Dus, aansluitend bij de hierboven genoemde competenties ondernemerschap (twee niveaus) en bedrijfs- en organisatieanalyse, strategie en beleidsontwikkeling (drie niveaus), gelden hierbij de volgende competentieniveaus:

Ondernemerschap:

- Competentieniveau 1: Signaleren en opsporen van nieuwe ontwikkelingen, rekening houdend met klanten en concurrenten, en deze vertalen in producten of diensten.
- Competentieniveau 2: Genereren van creatieve ideeën als antwoord op een probleem.

Bedrijfs- en organisatieanalyse, strategie en beleidsontwikkeling:

- Competentieniveau 1: Vaststellen welke gegevens nodig zijn over interne bedrijfsprocessen en -cultuur om een sterkte/zwakte analyse van een onderneming te kunnen uitvoeren.
- Competentieniveau 2: Opstellen en uitvoeren, samen met anderen, van een SWOT-analyse vanuit een gegeven context.
- Competentieniveau 3: Opstellen, zelfstandig, van een marktanalyseplan vanuit een of meerdere contexten.

Kennisbasis opleiding

De acht hierboven genoemde domeinspecifieke competenties zijn vertaald in een Body of Knowledge en Skills die is goedgekeurd door de HBO-raad in 2008. In een matrix heeft de opleiding per module de relatie aangegeven tussen domeincompetenties en de verschillende beheersingsniveaus 1, 2 en 3. Naar aanleiding van een interne audit eind november 2011 heeft de opleiding besloten om de kennisbasis in de studiewijzer te verwerken en deze onder de aandacht van studenten gebracht. Het auditteam heeft de matrix en verschillende studiewijzers bestudeerd en stelt vast dat de competenties en de hiervan afgeleide doelstellingen duidelijk zijn beschreven.

Afstudeerrichtingen en beroepsrollen

De opleiding heeft zicht op de plek op de arbeidsmarkt waar de afgestudeerden terecht komen. In dit verband linkt zij drie afstudeerrichtingen aan drie beroepsrollen. Afgestudeerden met een Marketing & Sales (M&S) afstudeerrichting komen terecht op startfuncties zoals medewerker deskresearch, junior commercieel manager, account- of marketingmedewerker. Voor afgestudeerden met de afstudeerrichting International Marketing (IM) gelden vergelijkbare startfuncties in het buitenland of bij multinationals. De afgestudeerde CE'er met de afstudeerrichting Marketing, Media & Experience (MME) betreedt de arbeidsmarkt als accountmanager reclamebureau, junior imagineer of als communicatieadviseur bij een evenementen- of congresbureau.

Betrokkenheid werkveld bij de opleiding

Het auditteam heeft tijdens de audit gesproken met vertegenwoordigers uit het werkveld en met CE alumni. Het beeld dat daarbij is ontstaan over de opleiding, valt samen te vatten als: open, gedegen en biedt ruimte voor discussie. Er is sprake van een redelijke betrokkenheid van alumni bij deze opleiding. Dat mag, ook volgens de opleiding, intensiever. Helaas zijn alumni niet altijd te motiveren om zich blijvend in te zetten voor de opleiding.

Uit notulen blijkt dat vertegenwoordigers van de opleiding en het CE-werkveld drie keer per jaar bijeenkomen. Positief hierbij is dat daarbij representanten uit de drie CE-afstudeerrichtingen vertegenwoordigd zijn. Het beroepenveld is betrokken bij de organisatie van het jaarlijks Social Media Event, daarnaast is er sprake van een brede oriëntatie wat betreft bij de opleiding betrokken bedrijven, van Omroep West tot en met 3M.

Daarnaast beschikt de opleiding over een uitgebreid netwerk met stagebedrijven. In deze contacten zijn onder andere de competenties van de opleiding en het niveau waarop de student opereert onderwerp van gesprek; de bedrijfsbegeleider moet de student immers op de competenties beoordelen. De uitkomsten van de gesprekken over de competenties leveren de opleiding input over de afstemming van de competenties op de vraag van het werkveld.

Van belang is dat de opleiding haar docenten jaarlijks blijvend de gelegenheid biedt om bedrijven te bezoeken. Zo organiseert de opleiding ieder jaar een team tweedaagse voor haar docententeam. Tijdens deze tweedaagse wordt er kennis gedeeld betreffende de opleiding CE en worden tevens relevante bedrijven bezocht. Het overzicht van bedrijfsbezoeken dat de opleiding heeft voorgelegd aan het auditteam is adequaat, breed georiënteerd en voor de opleiding relevant. Zo zijn er bezoeken gebracht aan Microsoft en Bol.com.

Internationalisering en onderzoek

Ten aanzien van internationalisering en onderzoek merken wij op dat onderzoek deel uitmaakt van de set competenties waarover afgestudeerde CE'ers dienen te beschikken. Deze is vervolgens uitgewerkt in het studieprogramma: zowel de onderzoekshouding als onderzoeksmethoden komen nadrukkelijk aan bod. De opleiding merkt op dat ten aanzien van de competenties op onderzoeksgebied er sprake is van hogere eisen dan in het recente verleden. Voor de onderzoekscomponent hanteert de opleiding drie niveaus, het derde en hoogste niveau ziet er als volgt uit. Studenten:

- formuleren zelfstandig een probleemstelling en onderzoeksvraag vanuit een of meerdere contexten,
- stellen zelfstandig een onderzoeksplan op, inclusief een kostenbegroting, met een verantwoording van het type onderzoek dat zij hanteren,
- verwerken data volgens een vooraf opgesteld analyseplan, gebruikmakend van relevante statistische technieken.

Wij komen hier in deze rapportage nog op terug.

Het auditteam heeft tijdens de audit gesproken met docenten die betrokken zijn bij lectoraten van De Haagse Hogeschool. Zo zijn gesprekken gevoerd met marktonderzoekers, promovendi en een enkele docent op het terrein van kwantitatief marktonderzoek. De docenten koppelen de kennis uit de lectoraten terug naar hun opleiding. Zij behandelen dan onderzoeksthema's of methoden van onderzoek in hun eigen lessen en delen hun kennis met collega-docenten. Docenten en studenten merken verder weinig van de lectoren en lectoraten. Daar dient de onderwijsinstelling en de opleiding nadrukkelijker op in te zetten.

Ten aanzien van de internationale component, in het bijzonder binnen de set competenties, merken wij op dat dit aspect als een rode draad door vrijwel alle competenties loopt. Dit blijkt uit de domeincompetentiematrix 2012-2013 die het auditteam bestudeerd heeft en waarin de opleiding per competentie beschreven heeft bij welke studieonderdelen deze aan bod komt. Het meest in het oog springt dit bij de competentie: *Communiceren in meer talen en rekening houdend met culturele verschillen, intern en extern, nationaal en internationaal*. Hiervoor geldt dat de student één moderne taal dient te beheersen op minimaal taalniveau 2 en hij moet kunnen omgaan met verschillende bedrijfsculturen binnen landen/regio's. Het auditteam acht een bredere oriëntatie van de opleiding op het bedrijfsleven in het buitenland én buitenlandse onderwijsinstellingen op zijn plaats. Terecht noemt de opleiding dit als een verbeterpunt rond internationalisering.

Weging en oordeel

De uitwerking op landelijk niveau van de competenties op startbekwaamheidsniveau weerspiegelen zeker het hbo-bachelor niveau. Het nieuwe profiel, dat per september 2013 voor beide varianten geldt, zal ook bij deze opleiding als uitgangspunt dienen. De opleiding heeft in kaart gebracht waar de verschillen zitten tussen de oude en het nieuwe set competenties en vervolgens maatregelen genomen. De drie afstudeerrichtingen zijn adequaat gekozen: zij sluiten aan bij het werkveld en geven studenten de gelegenheid zich te oriënteren in het werkveld.

Docenten van de opleiding participeren in beperkte mate binnen lectoraten. Dat kan nadrukkelijk intensiever: zet meer docenten in binnen lectoraten of zet zelf een lectoraat op. Het vakgebied leent zich daar uitstekend voor. Dan kan het contact tussen het primair proces en de lectoraten ook intensiveren.

De relatie tussen opleiding en werkveld is adequaat, alumni zijn betrokken bij het wel en wee van de opleiding en voorzien de opleiding van input. Hun inzet kan structureler. De competenties rond internationalisering en onderzoek zijn opgenomen in het landelijk competentieprofiel.

Het auditteam acht een verdere internationale oriëntatie van de opleiding op zijn plaats, mede gelet op het belang hiervan voor zowel de inhoud als profilering van de opleiding.

Op basis van bovenstaande bevindingen komt het auditteam bij Standaard 1 tot het oordeel: voldoende.

Programma

Standaard 2: De oriëntatie van het programma waarborgt de ontwikkeling van vaardigheden op het gebied van wetenschappelijk onderzoek en/of de beroepspraktijk.

Toelichting NVAO: Het programma heeft aantoonbare verbanden met actuele ontwikkelingen in het beroepenveld en het vakgebied.

Bevindingen

Algemeen beeld

De oriëntatie van het programma is door de geboden diepgang inhoudelijk informatief en breed van opzet. Door het gebruik van projecten en de inzet van gastdocenten, blijft het curriculum actueel en is een aanpassing aan de actualiteit mogelijk. Belangrijk vindt het auditteam dat er in het curriculum sprake is van een procesmatige aanpak, waarbij studenten leren interdisciplinair te denken. Door snelle ontwikkelingen in het CE-werkveld, verandert de aard en inhoud van projecten. Doel is om studenten in een multidisciplinaire omgeving te laten studeren/werken.

Het auditteam stelt vast dat deze CE opleiding een behoorlijk omvangrijke component onderzoek in haar curriculum heeft opgenomen. We komen hier verderop nog op terug maar merken onder deze Standaard al op dat de opleiding haar studenten de gelegenheid biedt om kennis en vaardigheden te ontwikkelen op het terrein van onderzoek. Mede gelet op het kennisniveau van de groep instromende studenten, veelal mbo'ers en havisten, een forse uitdaging.

Literatuur

De opleiding hanteert een literatuurlijst die beroepsgericht is en voor beide varianten in grote lijnen identiek. De beroepsgerichtheid van de literatuur blijkt uit de onderwerpen waarop de literatuur betrekking heeft: economie, financiën, marketing, ondernemen, bedrijfskunde. Opvallend hierbij is dat er in beperkte mate internationale literatuur in voorkomt. Het panel beveelt de opleiding aan om nog meer anderstalige literatuur dan thans het geval is, in het bijzonder Engelstalige en wellicht zelfs Duitstalige literatuur, in de lijst op te nemen. Dat het mes voor de opleiding dan aan meerdere kanten snijdt, mag duidelijk zijn. Juist een vakgebied als CE leent zich voor een internationale invulling van de boekenlijst. Er zijn talloze leerboeken en beschouwende literatuur verschenen (zie ook Standaard 14).

De opleiding actualiseert jaarlijks de literatuurlijst waarbij zij als eisen formuleert dat de inhoud een duidelijk link heeft met de praktijk, dat deze toegankelijk is geschreven en dat de prijs in verhouding moet staan tot de omvang van de studielast van de module. Actualisering leggen docenten voor aan de werkveldcommissie en de leerplancommissie. Zijn beide akkoord, dan wordt de literatuur aangepast. Positief is dat de opleiding uit de *Harvard Business Review* cases betreft. Maar ook in andere tijdschriften staan interessante cases. Hier zou de opleiding een link kunnen leggen met internationalisering: gebruik anderstalige tijdschriften/artikelen en gebruik deze in het onderwijs.

Aanpassing CE-curriculum en oriëntatie opleiding

Eerder is er op gewezen dat met ingang van september 2013 de opleiding een herziene set competenties zal hanteren. Dit heeft consequenties voor de inhoud van het studieprogramma vanaf het nieuwe studiejaar. De opleiding heeft in een overzicht de verschillen gepresenteerd tussen de oude en de nieuwe set competenties. Hierbij valt op dat het nieuwe programma (voltijd en deeltijd) zwaarder is dan het oude programma waarbij het niveau van bestaande studieonderdelen is verhoogd. Zo is het studieonderdeel Bedrijfseconomie aangescherpt in de studiejaar twee en drie, is een nieuwe competentie marketingcommunicatie geïntroduceerd en is de competentie rond 'Sales' opnieuw vormgegeven. Ook zijn er twee nieuwe minoren geïntroduceerd rond de digitalisering van het vakgebied.

Voor zowel de voltijd- als de deeltijdvariant geldt dat marktonderzoek een centraal thema vormt. Voltijders starten met de basisprincipes van onderzoek in het eerste studiejaar om in het tweede jaar de beginselen van kwantitatief onderzoek te bestuderen en om diepgaander methoden van marktonderzoek te bestuderen. In de hoofdfase van de studie lopen voltijdstudenten een stage waarin zij een individueel marktonderzoek uitvoeren en hierover rapporteren. In het derde studiejaar voeren studenten in groepsverband een onderzoek uit binnen de kaders van het derdejaars project. Het laatste studiejaar tenslotte staat in het teken van stage en onderzoek.

Voor de deeltijder geldt dat in het eerste semester van het tweede studiejaar kwalitatief en kwantitatief onderzoek centraal staan. Na het studieonderdeel statistiek, volgt een vijfweekse periode rond het uitvoeren van een marktonderzoek. Hier schrijft de deeltijder een onderzoeksplan, stelt een vragenlijst op, voert veldwerk uit en evalueert de resultaten nadat hij met behulp van een statistisch verwerkingsprogramma de data heeft geanalyseerd.

Voor beide varianten geldt dat het zelfstandig uitvoeren van onderzoek en het zoeken en verwerken van literatuur een essentiële voorwaarde is om projecten en opdrachten te kunnen uitvoeren. De opleiding besteedt in het curriculum, en studenten bevestigden dit, aandacht aan het ontwikkelen van een onderzoekende attitude bij studenten. Zij worden daarbij gestimuleerd om zelf onderzoeksvragen te bedenken bij een thema en om dat onderzoek vervolgens individueel of in groepsverband uit te voeren.

De beroepspraktijk

Voltijd

De praktijkcomponent voor de voltijdstudent ziet er anders uit dan die van de deeltijder. Verspreid over hun vierjarige studie lopen voltijders stage. Ook voeren zij een aantal projecten uit die praktijkrelevant zijn. We noemen het Supermarktproject, het Ondernemingsplan en het Project Interne Analyse. Om deze projecten goed te kunnen afronden, moeten studenten kennis uit de theorielessen toepassen. In het derde blok van het tweede jaar schrijft de student zijn strategisch marketingplan. Daarna acht de opleiding de tijd rijp dat de student stage gaat lopen.

De opleiding heeft de tweedejaarsstage verlengd van zes naar tien weken en van drie naar vier dagen per week. Studenten komen dan één dag per week naar de opleiding om voor de stage relevante lessen te volgen waaronder op het terrein van marktonderzoek. Tijdens de tweedejaarsstage staat een oriëntatie op het commercieel werkveld centraal. Inhoud van deze stage bepalen opdrachtgever, stagebureau en student in gezamenlijk overleg. Tijdens de derdejaarsstage dient de student een marktonderzoek uit te voeren waarbij hij gebruik moet maken van zijn kennis van onderzoek. In het laatste studiejaar rondt de student zijn studie af met een afstudeerstage die een periode van vijf maanden omvat waarbij de student actief moet participeren binnen een bedrijfscontext. Het oplossen van een marketinggeoriënteerde onderzoeksvraag van de opdrachtgever staat centraal. Hierbij kan gedacht worden aan het opstellen van een marketing-exportplan, het uitvoeren van een haalbaarheidsonderzoek of het opstellen van een businessplan. Belangrijk hierbij is dat de opleiding van de student verwacht dat deze een onderzoek uitvoert en zich daarbij baseert op een gedegen literatuurstudie, eisen die de opleiding formuleert in de stagehandleiding. De eisen die de opleiding aan stagebedrijven stelt, zijn duidelijk geformuleerd en zeker van belang voor de student om te kunnen beschikken over een relevante stageplaats.

Deeltijd

Deeltijdstudenten volgen een vierjarig opleidingstraject en moeten daarnaast voldoen aan een werkervaringsverplichting. Dat wil zeggen: zij moeten naast hun opleiding ook werkzaam zijn in het beroepenveld. Deeltijdstudenten die niet beschikken over een baan, kunnen daarvoor terecht bij een uitzendorganisatie. De opleiding heeft een contract gesloten met een uitzendorganisatie die er zorg voor draagt dat deeltijdstudenten een baan krijgen; studenten combineren dan voor de periode van de opleiding werk en studeren. Een elegante oplossing, zo stelt het auditteam vast.

Weging en oordeel

De opleiding beschikt voor beide varianten over een uitgewerkt competentieprofiel dat heeft geleid tot een adequaat uitgewerkt studieprogramma. Het voltijd- en deeltijdprogramma sluiten aan bij de eisen van het beroepenveld en kenmerkt zich door beroepsgerichtheid. De aanpassing van het programma van beide varianten aan de nieuwe set competenties is in volle gang. De opleiding heeft daarbij duidelijk zicht op de verschillen tussen het oude en het nieuwe studieprogramma.

De literatuur is nog een aandachtspunt. Daar mag meer internationale literatuur in opgenomen worden. Thans overheerst Nederlandstalige literatuur.

De beroepspraktijk is in het studieprogramma verwerkt. De voltijdstudenten krijgen gelegenheid om zich door middel van stages te bekwamen in het werkveld. Deeltijdstudenten zijn al in de praktijk werkzaam: voor hen lopen opleiding en werk parallel. De werkervaringscomponent in beide curricula en de aansluiting op de theorie is voldoende geborgd. Het werkveld speelt hierbij nadrukkelijk een rol hetgeen van belang is voor de koppeling van theorie en praktijk.

Op basis van deze conclusie komt het auditteam bij Standaard 2 tot het oordeel: voldoende.

Standaard 3: De inhoud van het programma biedt de studenten de mogelijkheid de beoogde eindkwalificaties te bereiken.

Toelichting NVAO: De eindkwalificaties zijn adequaat vertaald in leerdoelen van (onderdelen van) het programma. Studenten volgen en samenhangend studieprogramma.

Bevindingen

Algemeen beeld programma

De opleiding hanteert een inhoudelijk interessant en breed programma dat door praktijkprojecten voldoende actueel is. Bestudering van dat programma leidt tot de conclusie dat de opleiding bij de inhoudsbepaling ervan zich heeft laten leiden door 'de koninklijke weg': wat zijn de competenties, leid hier de doelstellingen van af per studiefase en bouw de inhoud van het studieprogramma rond deze set doelstellingen.

De inhoud van het programma laat zien dat de verschillende (complexe) thema's zoals dataverwerking, formuleren onderzoeksvraag en uitvoeren marktonderzoek, het uitgangspunt vormen van de opleiding. Zij komen telkens terug op een hoger niveau binnen de opleiding (=concentrische opbouw van het studieprogramma). In het eerste studiejaar besteedt de opleiding aandacht aan de basisprincipes van het vakgebied in het daaropvolgende studiejaar is er duidelijk sprake van complexere opdrachten, complexere kennisonderdelen en een integratie van theorie en praktijk. Er is hierbij sprake van voldoende samenhang en breedte in het programma. Dit wordt door studenten gewaardeerd waarbij zij daarnaast ook de mogelijkheid krijgen om zich te verdiepen in specifieke thema's. Het programma is coherent en zeker toegesneden op de praktijk.

Inhoudelijke veranderingen vinden plaats na overleg binnen de opleiding CE waarbij het werkveld nadrukkelijk betrokkenheid toont. Daarbij is het de opleiding die een afweging maakt, na raadpleging van het beroepenveld, of het noodzakelijk is aan nieuwe ontwikkelingen aandacht te besteden in het curriculum en/of daarbij onder te brengen in een thema of studieonderdeel.

Studenten zijn tevreden over de inhoud van de opleiding. Een enkeling geeft aan dat hij verwachtte bij aanvang van de studie dat de opleiding meer nadruk zou leggen op 'het commercieel opereren in een internationale context', i.h.b. gericht op Azië. Ook zijn zij tevreden over de mogelijkheid om binnen de opleiding samen te werken aan projecten binnen telkens wisselende teams; een voldoende beroepsvoorbereiding.

De opbouw van het voltijdcurriculum laat zien dat de omvang van het theorieonderwijs afneemt gedurende de vier studie jaren van 42 EC's in het eerste studiejaar naar 26 EC's in het tweede studiejaar, 21 EC's in het derde studiejaar en 11 EC's in het laatste studiejaar. De praktijkcomponent neemt juist toe, van 9 EC's in het eerste studiejaar naar 30 EC's in het vierde studiejaar. De leerlijn rond de persoonlijke ontwikkeling van de student, manifesteert zich vooral in het tweede en derde studiejaar met 15 resp. 11 EC's.

De opbouw van het deeltijdcurriculum is eenvoudiger. De vier studie jaren bestaan uit twee semesters waarin de opleiding afwisselend aandacht besteedt aan de theoretische leerlijn en de praktijkgerichte leerlijn. Als een rode draad loopt de leerlijn persoonlijke ontwikkeling door het leerplan.

Zonder binnen deze Standaard teveel in detail te treden over de inhoud van beide varianten, stellen we vast dat theorie en praktijk elkaar telkens afwisselen. Dus: in de deeltijdvariant wisselen ondersteunende theoriemodulen en praktijkgerichte opdrachten zoals het schrijven van een Ondernemingsplan, een Strategisch marketingplan of een casus elkaar af. Binnen de voltijdvariant valt op dat theorie en praktijk elkaar afwisselen in een intensief programma waar de ene theoriecomponent op de andere volgt. Dit is met name goed waarneembaar in beide eerste studie jaren waar de theoriemodulen elkaar snel opvolgen: Logistiek Management, Informatiekunde, Project-interne analyse, Communicatie en Taalvaardigheid, Business Communication, Kwantitatieve vaardigheden, etc.

Kennisbasis

Eerder in deze rapportage hebben we gewezen op het snijvlak karakter van de opleiding. Als we de kennisbasis van deze opleiding in kenniseenheden beschrijven, dan ontstaat het volgende beeld. De opleiding vindt haar basis in uiteenlopende disciplines zoals economie, financiën, methoden en technieken, marketing en communicatie. Daarnaast besteedt de opleiding aandacht aan het opstellen van communicatie-, organisatie- en distributieplannen, ethiek en het leren opstellen van een SWOT analyse. De kennisbasis is met deze onderwijseenheden voldoende geborgd. De kennisbasis is, zo stelt het auditteam vast, vrij zwaar. Mede gelet op de vooropleiding van de instroom. We komen hier nog op terug later in deze rapportage.

Zo heeft het auditteam syllabi bestudeerd op de terreinen: Inleiding beschrijvende statistiek, Kwantitatief marktonderzoek en Inleiding regressieanalyse. Deze studieonderdelen zijn pittig en zijn op onderdelen passend voor een wo-bacheloropleiding. Zeker voor studenten met weinig bèta-achtergrond is de behandelde stof veeleisend. Er wordt vrij diep ingegaan op statistische begrippen zoals betrouwbaarheidsintervallen, binominale en normale verdeling en regressieanalyse.

Herziening curriculum

Naar aanleiding van de vorige audit in de periode 2006/2007, heeft de opleiding een aantal maatregelen genomen om het studieprogramma aan te passen. Tot deze maatregelen behoort de ontwikkeling van een doorstroomminor en de introductie van acht verdiepende minoren (zie hierna). Ook is het aanbod aan keuzemodulen verbreed en zijn speciaal voor de deeltijdvariant vijf nieuwe modules ontwikkeld en geïntroduceerd sinds het studiejaar 2007/2008. Het gaat hierbij om de volgende modules: Kwalitatief onderzoek, Schriftelijke rapportage, Rekenvaardigheid, Digitale marketing 1 en 2 en Direct marketing.

Minoren

De opleiding kent voor beide varianten verschillende minoren. Positief is het auditteam over het brede aanbod aan minoren dat CE biedt. Hier is de afgelopen jaren nadrukkelijk een flinke inhaalslag gemaakt. Voor de deeltijdvariant biedt de opleiding twee minoren aan: Internationalisering en Sales. Eerstgenoemde minor bestaat uit vijf modules: Spaans voor bedrijf en beroep (drie modules), internationaal privaatrecht (één module) en internationale economische betrekkingen en het monetaire beleid (één module).

De opleiding biedt acht minoren aan waarvan er twee recent zijn ontwikkeld en die de opleiding sinds 2012/13 aanbiedt. Het betreft de minoren Digital Life en Digital Marketing. Zij zijn gestart naar aanleiding van een verbeterpunt uit de vorige accreditatie: het intensiveren van de betrokkenheid van het werkveld bij het inhoudelijk bijstellen van de opleiding. Bij deze minoren staat het uitvoeren van opdrachten op het terrein van social media en online marketing centraal.

Andere minoren voor voltijders hebben betrekking op Marketingcommunicatie, Event Management, Marketing 2020, Spaans en een doorstroomminor Erasmus Universiteit. Deze laatste richt zich op 'excellente' studenten en biedt hen de mogelijkheid om na afronding van de CE opleiding rechtstreeks door te stromen naar de masterrichting Marketing binnen de EUR.

Tenslotte kent de opleiding een aantal zg. keuzemodulen 'sprokkel' minor. Studenten kunnen dan onder andere kiezen uit: retailmarketing, consumentengedrag, recht, filosofie en andere goedgekeurde modules binnen De Haagse Hogeschool.

Samenvattend op dit punt stelt het auditteam vast dat de opleiding haar studenten een adequaat palet aan minoren aanbiedt die aansluiting bieden op het vakgebied CE en verdiepend zijn.

Weging en oordeel

De opleiding beschikt over een competentieprofiel dat is uitgewerkt in een helder vormgegeven studieprogramma voor beide varianten. De inhoud van het studieprogramma is bachelorniveau. Overwegingen voor het auditteam om deze standaard met een 'goed' te beoordelen hebben te maken met:

- de projecten die student nadrukkelijk de gelegenheid bieden om de beoogde kwalificaties te bereiken op een wijze waarbij theorie en praktijk gecombineerd zijn. Dus: de student gebruikt tijdens projecten zijn theoretische kennis, verworven binnen de kaders van de theoretische leerlijn, om deze in de toe te passen. De opleiding gaat daarbij complexiteit niet uit de weg.
- de opbouw van het voltijdcurriculum is goed gestructureerd en kenmerkt zich door een afwisseling van theorie en praktijk waarbij in de eerste fase van de studie de theorie overheerst en die in de tweede fase ten dienste staat van de praktijk.
- evenals het voltijdcurriculum is het deeltijdcurriculum overzichtelijk vormgegeven waarbij theorie en praktijk elkaar afwisselen en een leerlijn rond de persoonlijke ontwikkeling duidelijk waarneembaar is.
- het pakket minoren is adequaat en sluit goed aan bij de opleiding. Positief is het auditteam over de inhoud van de doorstroomminor, deze is zeker verdiepend en uitdagend voor CE studenten die verder willen studeren.

Op basis van deze conclusie komt het auditteam bij Standaard 3 tot het oordeel: goed.

Standaard 4: De vormgeving van het programma zet aan tot studeren en biedt studenten de mogelijkheid de beoogde eindkwalificaties te bereiken.

Toelichting NVAO: Het didactisch concept is in lijn met de beoogde eindkwalificaties en de werkvormen sluiten aan bij het didactisch concept.

Bevindingen

Algemeen beeld studieprogramma

De studieduur voor beide CE varianten bedraagt vier jaar. Zowel de voltijd- als de deeltijdvariant zijn verdeeld in een propedeusefase met een nominale duur van één jaar. In de propedeuse behalen studenten 60 van de totaal 240 te verwerven EC's. De hoofdfase omvat drie studiejaar en daarin verwerven studenten de resterende 180 EC's.

Ieder studiejaar is verdeeld in twee semesters. Voor de voltijdvariant geldt dat iedere semester is verdeeld in twee blokken waarbij ieder blok tien weken omvat. Gedurende de eerste zes weken volgt de student lessen, de overige weken staan in het teken van toetsen, projectonderwijs en zelfstudie. In het tweede en derde studiejaar volgen studenten in het eerste blok een minor.

Voor de deeltijdvariant geldt dat ieder cursusjaar is verdeeld in twee semesters die op hun beurt uit twee perioden bestaan. In de eerste periode met negen lesweken, staan vier theoretische modules op het programma. De modules uit deze periode sluit de deeltijder af met een toets. In de tweede periode met vijf lesweken staan twee praktijkgerichte modules op het programma. Studenten maken dan gebruik van theorie uit de eerste lesperiode. Studenten sluiten deze modules af met een opdracht.

Vormgeving

Het auditteam heeft een aantal syllabi bestudeerd om een beeld te krijgen van de wijze waarop de opleiding de verschillende studieonderdelen concreet heeft uitgewerkt. De syllabi zijn voorzien van voorbeelden en een groot aantal opdrachten die de student de gelegenheid bieden te oefenen en zelf na te gaan in welke mate hij de stof beheerst. Bestudering van de lesstof toont aan dat de opleiding de studenten stimuleert om zelf actief bezig te zijn met een onderwerp en daarbij de stof eigen maakt. De opleiding is er in geslaagd om telkens een relatie te leggen met de beroepspraktijk.

Behalve zelfstandig, werken studenten ook in groepen. Zo werken studenten binnen de praktijkgerichte leerlijn in kleine groepen van maximaal vijf personen. De afwisseling tussen zelfstandig werken en in groepen is adequaat en sluit aan bij het type opdracht.

Onderwijsmodel

De opleiding kiest voor een concentrisch onderwijsmodel voor beide opleidingsvarianten waarbij de te behalen competenties telkens terugkeren op een steeds hoger niveau. De opleiding heeft als leidraad het leren in authentieke situaties en maakt daarbij gebruik van onderwijsprojecten met het werkveld. Zij stelt studenten in staat om 'praktijkrelevante ervaring' te verwerven.

De opleiding heeft het onderwijsconcept uitgewerkt. Aspecten die zij hierbij duidelijk beschrijft zijn de wijze waarop studenten kennis ontwikkelen, de relatie tussen de doelstellingen en het programma en de begeleiding van de student. Duidelijk is dat de opleiding er voor gekozen heeft om tijdens de eerste fase van de studie studenten zoveel mogelijk in groepsverband les te geven, naarmate de studie vordert, is er sprake van een meer individuele invulling van het studietraject. Studenten moeten dan zelf aan de slag om opdrachten te maken nadat zij o.a. door zelfstudie de lesstof hebben bestudeerd.

Studenten geven tijdens de audit aan dat zij tevreden zijn over de wijze waarop de opleiding haar onderwijs heeft vormgegeven. Ook evaluaties onder studenten laten deze tevredenheid zien.

Leerlijnen

Binnen de opleiding zijn drie leerlijnen te onderscheiden die in het oog springen: de theoretische leerlijn, de praktijkgerichte leerlijn en de leerlijn voor persoonlijke ontwikkeling. Voor de voltijdvariant geldt dat de opleiding werkcolleges en projecten onderscheidt. Studenten maken zich daarbij de stof eigen door zelf opdrachten te maken na uitleg door de docent. Een klein deel van het onderwijs verzorgt de opleiding door hoorcolleges. Voor de deeltijdvariant geldt dat studenten werkcolleges volgen en zich veelal door zelfstudie de stof eigen maken. In het laatste geval is één op één contact met de docent mogelijk, bijvoorbeeld als de student problemen heeft met statistiek.

Voor de praktijkgerichte leerlijn onderscheidt de opleiding binnen de voltijdvariant: stages, projecten en opdrachten. Voor de deeltijd geldt dat studenten twee opdrachten afkomstig uit de praktijk maken tijdens de tweede periode van elk semester. Tijdens beide opdrachten werkt de student een hele avond aan één opdracht, daarbij begeleid door de docent.

De leerlijn voor persoonlijke ontwikkeling bestaat voor de voltijdvariant uit communicatietraining en voor de voltijd- en deeltijdstudent uit studieloopbaanbegeleiding.

Weging en oordeel:

De opleiding beschikt voor beide varianten over een goed uitgewerkt onderwijsmodel. De vormgeving van het studieprogramma van beide varianten is vakdidactisch goed uitgewerkt: reflectie, groepswork en zelfwerkzaamheid komen daarbij nadrukkelijk aan bod. De syllabi zijn overzichtelijk gestructureerd en bieden de student voldoende sturing.

De leerlijnen zijn duidelijk te onderscheiden in zowel het voltijd- als het deeltijd curriculum. Studenten die de voltijdvariant volgen, biedt de opleiding daarbij werkcolleges en projecten aan. Deeltijdstudenten maken zich een belangrijk deel van de studiestof eigen door zelfstudie. De opleiding sluit daarbij aan bij de behoeften én de mogelijkheden van voltijd- en deeltijdstudenten. Het is goed dat de opleiding ook haar voltijdstudenten tegen het einde van hun studie de ruimte biedt om zich de studiestof zélf eigen te maken waarbij de docent veel meer een begeleidende rol krijgt.

Gelet op deze overwegingen komt het auditteam bij Standaard 4 tot het oordeel: goed.

Standaard 5: Het programma sluit aan bij de kwalificaties van de instromende studenten.

Toelichting NVAO: De gehanteerde toelatingseisen zijn realistisch met het oog op de beoogde eindkwalificaties.

Bevindingen

Monitoring aansluiting vooropleiding

Opleidingen binnen het economisch domein zijn de afgelopen decennia populair bij studenten. Ook nu is er nog sprake van een forse instroom die veelal bestaat uit mbo- en havo abiturienten. De opleiding stelt vast dat er sprake is van een verschuiving in samenstelling bij de groep instromende studenten. Zo neemt het aantal havisten dat instroomt relatief af en neemt het aantal mbo'ers toe. De opleiding geeft aan dat deze verschuiving de afgelopen jaren heeft geleid tot meer uitval, vooral in de propedeuse (zie hierna).

Studenten die niet aan de toelatingseisen voldoen, zoals de opleiding deze heeft geformuleerd in de Onderwijs- en Examenregeling en die ouder zijn dan 21 jaar, komen in aanmerking voor de 21+ toets. Deze bestaat uit een toets Nederlands, Engels en Algemene Economie.

De aansluiting van de vooropleiding op de opleiding, monitort CE in voldoende mate. Door jarenlange ervaring en contacten met het aanleverende onderwijs is de opleiding in staat om de aansluiting met de vooropleiding gestructureerd/gedetailleerd in kaart te brengen. De gegevens die dit oplevert, dienen als indicatoren voor de aansluiting en gebruikt het management van de opleiding en de academie om bij te sturen. Dit bijsturen bestaat dan o.a. uit het aanbieden van remediërend onderwijs.

Omvang instroom/uitstroom en rendementen

De opleiding heeft, zo blijkt uit de documentatie en uit de gesprekken tijdens de audit, zicht op de instroom, doorstroom en uitstroom van haar studenten. De documentatie die de opleiding op dit terrein levert, is verhelderend en blijkt voortdurend een aandachtspunt te zijn binnen de Academie en de opleiding CE. Ook voert de opleiding een *benchmark* uit waarbij zij studentgegevens vergelijkt met die van omliggende hogescholen in Den Haag en in de regio's Leiden en Rotterdam.

De afgelopen zes jaren ligt de instroom van CE-volgtijdstudenten tussen 224 (2008) en 295 (2011). Voor de deeltijdvariant laten instroomcijfers minder variatie zien en ligt het aantal instromers rond de 40 studenten per cohort. Het totaal aantal ingeschreven studenten ligt voor beide laatste studie jaren voor de voltijdvariant boven de 800 en voor de deeltijdvariant rond 150 studenten.

De studie uitval na twee studie jaren is voor de voltijdvariant opmerkelijk constant en ligt rond 50 procent. Voor de deeltijd fluctueert de voortijdige studie uitval meer en ligt tussen ruim 30 en 48 procent. De opleiding heeft in het kader van benchmarking in kaart gebracht, hoe het aantal Haagse studenten dat CE verlaat na het eerste studiejaar zich verhoudt tot andere CE opleidingen. De score is voor De Haagse Hogeschool over de jaren 2006-2009 lager dan het gemiddelde wat betreft de voltijdstudenten. Voor deeltijd scoort De Haagse CE opleiding minder goed en laat hier een uitvalspercentage zien dat het dubbele is van het landelijk gemiddelde. Dit wordt met name veroorzaakt door het wegvallen van de eigen 21+ toets.

Opvallend is dat voltijdstudenten die zich bij de opleiding in maart/april inschrijven bijna twee keer zo succesvol zijn (en dus de opleiding afronden) als voltijdstudenten die zich in juli/augustus inschrijven. De opleiding heeft in haar analyses met betrekking tot studiesucces vastgesteld dat de hypothese dat hoe later het moment van inschrijven hoe minder succesvol deze studenten zijn, wordt ondersteund.

De rendementen van De Haagse opleiding CE laten over de jaren een wisselend beeld zien. Zo lag het rendement na vijf jaar voor het voltijdcohort 2005 onder het landelijk gemiddelde, het cohort 2006 vrijwel op het landelijk gemiddelde. Het deeltijdcohort 2005 scoort aanmerkelijk beter dan het landelijk gemiddelde, het cohort 2006 juist minder goed.

We merken overigens op, dit is een meer technisch detail, dat de rendementspercentages van de HBO-raad en die van De Haagse Hogeschool aanmerkelijk kunnen verschillen als het om deze cijfers gaat. Dit heeft o.a. te maken met het feit dat de HBO-raad gebruik maakt van een statisch bestand (één peildatum) en De Haagse Hogeschool een meer dynamisch bestand hanteert dat de onderwijsinstelling dagelijks bijstelt op basis van de meest recente informatie.

Nog een opmerking met betrekking tot het 'stuwmeer' aan studenten in 2011. Het betreft studenten die op hun scriptie na de CE opleiding konden afronden. Dit stuwmeer blijkt te zijn opgelost, mede door de langstudeerboete die studenten ertoe aanzetten een tandje bij te schakelen, maar ook door 'gewoon' af te studeren of door de studie te staken.

Maatregelen verbetering studiesucces

De opleiding heeft sinds de laatste visitatie een aantal maatregelen genomen om het studiesucces te vergroten. Deze maatregelen zijn genomen nadat in 2012 de academie waartoe CE behoort onderzoek heeft gedaan naar het studierendement van al haar opleidingen, dus ook CE.

De opleiding biedt studenten remediërend onderwijs en tutoring aan voor onder andere de vakken Nederlands, Engels en Wiskunde. Studenten kunnen recapitulatielessen volgen en de opleiding monitort met name eerstejaars studenten. De opleiding heeft de intakeprocedure verder geprofessionaliseerd. Dat wil zeggen dat er met een vast stramien wordt gewerkt bij de intake, i.h.b. het intakegesprek, en waarbij studenten getest worden op studiehouding en belangstelling voor het vakgebied. Het bindend studieadvies (BSA) is fors verhoogd van 40 naar 50 EC's met als extra eis dat de student het studieonderdeel Marketing dient te hebben behaald. In de propedeuse heeft de opleiding tweewekelijkse toetsen ingevoerd voor het vak Marketing. De eerstejaarsklassen zijn gesplitst naar vooropleiding van de student waarbij mbo'ers extra les wiskunde en algemene economie krijgen. De opleiding heeft toetsing in het derde jaar het derdejaarsproject de groepstoetsing vervangen door individuele toetsing.

Specifiek voor de deeltijdvariant is een propedeusecoördinator geïntroduceerd en maakt de opleiding niet langer gebruik van een eigen 21+ toets maar van de 21+ toets die hogeschoolbreed wordt aangeboden. Voor deze variant zijn de criteria voor het behalen van de propedeuse aangescherpt. Zo dienen deeltijdstudenten voor de vier CE modules ten minste een voldoende score te behalen evenals voor de eerste marketing module.

De opleiding biedt studenten de gelegenheid om te proefstuderen. Het gaat hierbij vaak om aanzienlijke aantallen, in 2011-2012: 180 studenten. Tien procent schrijft zich vervolgens in en meer dan de helft hiervan behaalt de propedeuse. Blijkbaar een goede indicator voor studiesucces.

Weging en oordeel:

De opleiding heeft zicht op de herkomst van de studenten. De mate waarin instroomniveau en studieniveau op elkaar aansluiten, is door haar in kaart gebracht. De opleiding anticipeert op dat instroomniveau door, waar nodig, gepaste maatregelen te nemen. Positief is het auditteam over de maatregelen die de opleiding heeft genomen rond het bindend studieadvies, dat fors is verhoogd.

De rendementen die de opleiding laat zien, wisselen sterk per studiejaar en per variant. De opleiding analyseert de oorzaken rond studie-uitval en neemt vervolgens maatregelen.

De maatregelen die de opleiding neemt om het rendement van de deeltijdvariant te verbeteren, waaronder de introductie van een propedeusecoördinator en de aanscherping van de propedeuse-eisen zijn adequaat.

Op basis van deze conclusie komt het auditteam bij Standaard 5 tot het oordeel: voldoende.

Standaard 6: Het programma is studeerbaar.

Toelichting NVAO: Factoren die betrekking hebben op het programma en die de studievoortgang belemmeren, worden zoveel mogelijk weggenomen. Studenten met een functiebeperking krijgen bovendien op dit aspect extra studieloopbaanbegeleiding.

Bevindingen

Studielast per variant

De studielast bij de voltijd is per studiejaar verspreid over vier blokken. Studenten volgen onderwijs in vier blokken waarbij ieder blok wordt afgesloten met een toets. Herkansingen volgen op de reguliere toets. Het aantal lesuren neemt af, naarmate de student met zijn studie vordert. Er wordt dus een steeds groter beroep gedaan op zijn eigen planningsvaardigheden, zijn inschattingsvermogen van de tijd die het kost om een studieonderdeel met succes af te ronden. Om de rendementen te verbeteren, wil de opleiding de studielast goed onder de loep nemen en daarbij nagaan of deze meer gespreid/anders verdeeld kan worden. In ieder geval, zo laten evaluaties zien, zijn deeltijders meer tevreden over de spreiding van de studielast dan voltijders die de belasting te hoog vinden. Voltijdstudenten geven aan dat vooral het derde jaar een piek laat zien in de studielast.

Voor de deeltijdvariant geldt dat de vier studiejaar uit twee semesters bestaan die op hun beurt uit twee perioden bestaan. In de eerste periode van negen lesweken volgen studenten vier theoretische modules. Daarna volgen zij vijf lesweken bestaande uit twee praktijkgerichte modules. Voor de modules in de vijfweekse periode geldt dat zij in totaal vrijwel dezelfde aantal lesuren omvatten als de modules in de negenweekse periode. Deeltijders volgen les op twee avonden in de week. Deeltijders kunnen overigens ook modules van één studiejaar hoger én lager volgen.

De studielast heeft de opleiding uitgewerkt in de documentatie voor studenten. Uit de gesprekken met studenten is afleidbaar dat de studielast per week wisselt. Zo geven zij aan dat bestudering van de vakinhoudelijke theoriecomponent veel tijd kost evenals het uitwerken van de opdrachten en het volgen van de stage. Deeltijders laten weten dat vooral het laatste studiejaar zwaar is. Niet alleen volgen zij reguliere lessen, maar zij moeten dan ook hun afstudeerscriptie schrijven. De opleiding heeft daarom besloten om lesavonden (eerste semester vierde jaar) en het schrijven van de scriptie (tweede semester vierde jaar) te scheiden.

Zoals te verwachten valt, is er sprake van een duidelijk verschil in inspanning en daarmee in studielast tussen de verschillende groepen studenten. Zo hebben mbo'ers meer moeite met het zich eigen maken van de op onderdelen complexe leerstof dan vwo abiturienten, een overigens kleine groep CE studenten. Studenten besteden, gemeten over een heel studiejaar, tussen de 30 en ruim 35 uur per week aan de studie.

Contacturen

De opleiding heeft de *contacturen* (45 minuten) per studiejaar en per week voor beide varianten uitgewerkt. Voor voltijd geldt het volgende. Uit een overzicht blijkt dat het aantal werkcolleges in het eerste jaar 355 uren bedraagt, het tweede jaar 203 en beide daaropvolgende jaren resp. 193 en 108 uren. Met name in het eerste studiejaar besteedt de opleiding 58 uren aan begeleidde groepsactiviteiten waaronder projectonderwijs. De jaren daarna neemt het af van 36 uren in het tweede studiejaar, 18 in het derde en 5 in het laatste studiejaar. Het gemiddeld aantal *klokuren* per week bedraagt in het eerste studiejaar ruim 12, in het tweede studiejaar ruim 10, voor het derde studiejaar zijn bijna 9 contacturen gepland en het laatste studiejaar bijna 5.

Deze uren zijn overigens inclusief de uren die studenten besteden aan het maken van toetsen/examens. Laatstgenoemde contacturen mogen wat het auditteam betreft niet meegerekend worden.

Voor de deeltijdvariant zijn in het eerste studiejaar 124,5 (contact)uren werkcolleges in het curriculum opgenomen, 108 in het tweede en het derde studiejaar en 54 in het vierde studiejaar. Voor begeleidde groepsactiviteiten zijn over de vier studie jaren resp. 67, 60, 60 en 30 contacturen gereserveerd. Het aantal klokuren bedraagt het eerste studiejaar 5, het tweede studiejaar 4,7, het derde studiejaar 4,4 en het laatste 2,7 uren. Voor de deeltijdopleiding geldt dat studenten altijd les hebben op twee vaste avonden.

In werkelijkheid varieert de urenbelasting per week voor beide varianten. Zo zijn er weken waarin er meer contacturen zijn dan de hierboven genoemde gemiddelden maar zijn er ook weken waarin studenten minder contacturen hebben. Bij curriculumbeoordelingen vraagt de opleiding aan studenten naar de belasting per module. Bij te grote afwijkingen bespreken teamleider en docent dit en nemen zij, indien gewenst/mogelijk, maatregelen.

Voor de minoren, die studenten volgen in het tweede, derde en vierde studiejaar geldt dat een minor een omvang in contacturen heeft van 12 tot 16 uren per week.

Studeren met een beperking

Wat betreft het studeren met een beperking volgt de opleiding CE het hogeschoolbeleid zoals beschreven in de notitie 'Studeren op maat'. De studieloopbaanbegeleider bespreekt de functiebeperking met zowel de student als de studentdecaan om op basis van de uitkomst van die gesprekken maatregelen te treffen. Ook de examencommissie heeft hierbij een rol en wordt gekend. De opleiding CE heeft een docent in dienst, die zich naast het docentschap richt op studenten met een functiebeperking. Vorige studiejaar, 2011-12, zijn aan elf voltijdstudenten 'bijzondere voorzieningen' toegekend rond het studeren met een functiebeperking.

Weging en oordeel:

De opleiding heeft voldoende zicht op de studielast die door met name voltijders als te hoog wordt ingeschaald. De opleiding wil de studielast meer spreiden en heeft voor studiejaar 2013-2014 maatregelen getroffen. Het is goed dat dit punt de volle aandacht heeft van de opleiding. Over de resultaten van deze spreiding konden tijdens de audit nog geen uitspraken worden gedaan. Het is wel goed dat dit een aandachtspunt is en dat de opleiding op dit punt maatregelen neemt.

Het aantal contacturen is door de opleiding voor beide varianten op een heldere wijze uitgewerkt. Het auditteam merkt op dat het te overwegen is het aantal contacturen tijdens de propedeuse verder te verhogen, zeker voor (groepen) studenten die problemen hebben met de theoriecomponent. De voorzieningen voor studenten met een functiebeperking zijn goed.

Op basis van deze conclusie komt het auditteam bij Standaard 6 tot het oordeel: voldoende.

Standaard 7: De opleiding voldoet aan de wettelijke eis m.b.t. omvang en duur van het programma.

Toelichting NVAO: hbo bachelor: 240 ec's. / master: (in beginsel minimaal) 60 ec's

wo bachelor: (: in beginsel minimaal) 180 ec's / master: (in beginsel minimaal) 60 ec's

Bevindingen

De opleiding voldoet aan de wettelijke eisen ten aanzien van omvang en duur van het programma: de totale omvang van het voltijd studieprogramma en het deeltijdprogramma bedraagt 240 EC. In de propedeuse behaalt de student 60 EC's, in de hoofdfase 180 EC's.

Oordeel: voldoet.

Personeel

Standaard 8: De opleiding beschikt over een doeltreffend personeelsbeleid

Toelichting NVAO: Het personeelsbeleid voorziet in de voor de realisatie van het programma benodigde kwalificaties, scholing, beoordeling en omvang van het personeel.

Bevindingen

Algemeen

De Haagse Hogeschool kent een personeelsbeleid dat op hogeschoolniveau is vastgesteld. Daar van afgeleid, hebben de verschillende academies hun personeelsbeleid in een Strategisch Personeelsplan beschreven. In dit personeelsplan besteedt de academie waartoe CE behoort, aandacht aan de eisen die zij aan medewerkers stelt en aan de ontwikkelmogelijkheden. Het scholingsbeleid (zie hierna) sluit hierop aan.

Borging kwaliteit docenten

De kwaliteit van docenten monitort de academie volgens een academiebreed kwaliteitszorgsysteem. Uitgangspunt bij het personeelsbeleid, en we beperken ons hierbij tot de docenten, is dat iedere docent breed inzetbaar is en verschillende rollen vervult zoals het begeleiden van studenten, het maken van toetsen en het ondersteunen van startende collega's. De opleiding stelt een prioriteitenlijst op waarin zij de ontwikkelingspotentie van docenten beschrijft en daarbij aangeeft op welke studieonderdelen zij verwacht nieuwe docenten te moeten werven. De Academie voor Marketing & Commerce beschikt over verschillende instrumenten, waaronder intercollegiale toetsing en studentevaluaties, om de kwaliteit van de docenten te peilen.

De opleiding heeft als beleid dat haar docenten medeverantwoordelijk zijn voor de inhoud en de organisatie van de opleiding. Dit betekent dat de opleiding niet alleen docenten nauw betreft bij de opleiding, maar tevens stuurt op de aanwezigheid van zoveel mogelijk deskundigheid binnen het docententeam en dat de docenten geschikt zijn om ook organisatorische (coördinerende) taken op te pakken.

Onderdeel van kwaliteitszorg op het terrein van HRM binnen de opleiding is de zg. Resultaat & Ontwikkelingscyclus (R&O cyclus). Zo voert de opleiding met iedere medewerker jaarlijks drie gesprekken: een planningsgesprek, een voortgangsgesprek en een beoordelingsgesprek. Tijdens deze gesprekken maken management en docent afspraken over ontwikkeling en scholing en wordt het functioneren van de docent nadrukkelijk tegen het licht gehouden. Iedere docent van de opleiding heeft een Persoonlijk Ontwikkelingsplan opgesteld waarin zij aangeven op welke wijze zij hun deskundigheidsbevordering invullen.

Scholing

De opleiding kent sinds jaren een scholingsbeleid dat deel uit maakt van de kwaliteitszorgcyclus. Voor iedere docent is tien procent van de aanstellingsomvang gereserveerd voor deskundigheidsbevordering. Voor docenten die een masteropleiding volgen, is dit percentage hoger. Docenten geven aan dat de opleiding hen voldoende de gelegenheid biedt om cursussen en/of bijeenkomsten te volgen die relevant zijn voor de beroepsuitoefening. Zo nemen docenten deel aan onderwijsdagen die de onderwijsinstelling jaarlijks organiseert en waarbij zij aandacht besteedt aan didactische onderwerpen en thema's die gericht zijn op het vakgebied CE en waarbij gastsprekers worden uitgenodigd.

De opleiding kent verder een aantal scholingsbijeenkomsten over stagebegeleiding en studieloopbaanbegeleiding. Zo zijn er in het studiejaar 2012-2013 bijeenkomsten georganiseerd om de kwaliteit van de eindwerkstukken te verbeteren. Ook biedt de opleiding intervisiebijeenkomsten aan tijdens de afstudeerperiode waarbij docent-begeleiders elkaar ondersteunen.

Om voor een vast contract in aanmerking te komen, dienen docenten de cursus Pedagogisch Didactisch Vorming met goed gevolg af te ronden. Positief is het auditteam in het bijzonder over het initiatief van de opleiding om kennisdeling een onderdeel te laten vormen van het scholingsaanbod. Hierbij presenteren docenten specifieke kennis/ervaringen voor andere docenten, discussiëren zij hierover en maken zij een afweging om bepaalde (nieuwe) kenniselementen in het bestaande curriculum te verwerken. Met ingang van het huidige studiejaar inventariseert de opleiding de scholing van haar docenten om zo hun professionaliteit inzichtelijk te maken en als sturingsmechanisme voor het management.

Resultaten docentevaluaties

Uit gegevens van de medewerkersmonitor van De Haagse Hogeschool blijkt dat docenten die binnen de Academie voor Marketing en Commerce werkzaam zijn, tevreden zijn. Zij beoordelen hun werkbeleving met een 7,4. Hun oordeel over de R&O-cyclus ligt lager op een score 6,3. Dit laatste is voor de opleiding een aandachtspunt: op welke punten werkt de cyclus minder goed, althans niet volgens de verwachting van de docenten.

Weging en oordeel

De academie en de opleiding beschikken over een doordacht personeelsbeleid dat docenten in voldoende mate in staat stelt zich te ontwikkelen en zich in te zetten voor de opleiding en de studenten. Waar nodig krijgen docenten de gelegenheid zich verder te bekwamen op een door hen gewenst, maar aan de opleiding gelieerd, terrein.

Op basis van deze weging komt het auditteam bij Standaard 8 tot het oordeel: voldoende.

Standaard 9: Het personeel is gekwalificeerd voor de inhoudelijke, onderwijskundige en organisatorische realisatie van het programma.

Toelichting NVAO: De feitelijke bij het personeel aanwezige expertise sluit aan bij de eisen gesteld aan een hbo opleiding.

Bevindingen

Docenten

Docenten van de opleiding dienen, en dit is hogeschoolbeleid, te beschikken over een afgeronde hbo- of masteropleiding om in aanmerking te komen voor een vast dienstverband. Ook dient iedere docent met goed gevolg een didactisch scholing te hebben afgerond.

Van de voltijd docenten zijn 13 afkomstig uit de beroepspraktijk, 10 docenten zijn nog steeds werkzaam in het werkveld. Voor de deeltijd docenten is de verdeling 3 afkomstig uit de praktijk en 10 docenten die ook in de beroepspraktijk werkzaam zijn.

De opleiding heeft het relatienetwerk van docenten in kaart gebracht op basis van een inventarisatielijst die docenten jaarlijks invullen. Dit geeft de opleiding, en dus ook collega's, een beeld van de verschillende professionele contacten waarover docenten beschikken.

Het personeel is goed gekwalificeerd voor de realisatie van het programma. Dit geldt zowel voor de docenten die in dienst zijn van de hogeschool als voor de externe/gastdocenten. De docenten van de opleiding en de docenten 'van buiten' vullen elkaar wat kennis en marktinzicht betreft aan. De bedrijfscontacten van docenten, die er nadrukkelijk zijn, kunnen beter ingezet worden ten behoeve van de opleiding. Ook ziet het auditteam graag dat meer CE docenten participeren in lectoraten van De Haagse Hogeschool.

Bestudering van de cv's van docenten laat zien dat er sprake is van zowel bachelor als master opgeleide docenten die een opleiding gevolgd hebben op een voor deze opleiding relevant terrein. Verreweg de meeste docenten hebben een wo-masteropleiding afgerond (76 procent) op terreinen zoals economie, financiën en recht. Twee docenten zijn gepromoveerd. Een beperkt aantal docenten volgt thans een wo- of hbo masteropleiding. Docenten die lessen verzorgen aan voltijders, geven tevens 's avonds les aan deeltijders. Van belang is om hier op te merken dat de voltijdvariant meer dan thans het geval is gebruik zou kunnen maken van de expertise die de deeltijdvariant genereert. Met name door de interactie tussen docent en deeltijdstudent die zowel vakinhoudelijk als wat praktijkgerichtheid betreft intensiever is. Een duidelijk pluspunt voor de deeltijdvariant.

De aanstelling van de docenten verschilt sterk, 23 docenten hebben een *full time* aanstelling, de overige docenten hebben een aanstelling voor een beperkt aantal uren per week. De gastdocenten zet de opleiding voor die delen van het vakgebied in waarvoor de expertise binnen het eigen docententeam (nog) ontbreekt. De belangrijkste eis hierbij is dat de kennis waarover de gastdocent beschikt, voor de studenten van extra betekenis is. Lessen van gastdocenten evalueert de opleiding direct na afloop. Het is zeker aan te bevelen om ook studenten naar hun mening over de gastdocent te vragen. Dit gebeurt slechts incidenteel/niet op structurele basis. De opleiding geeft aan hier aandacht aan te zullen besteden.

De docenten zijn open, reflectief en nieuwsgierig waarbij sprake is van een goede gezamenlijke leercultuur. Als aanvulling op dit laatste punt kan de opleiding overwegen om systematische intervisie/intercollegiale toetsing te introduceren waarbij docenten elkaar kunnen wijzen op ontwikkelpunten.

Studenten geven aan dat hun docenten didactisch ruim voldoende scores. Zij zijn vakinhoudelijk op de hoogte en beschikken over voldoende kennis van het werkveld.

Gastdocenten worden door de studenten hooglijk gewaardeerd. Zij bieden hen een goede inkijk in het werkveld.

Externe contacten docenten

Docenten maken deel uit van landelijke netwerken in het werkveld en bezoeken opleidingsrelevante congressen. Enkele docenten zijn naast hun werk ook actief in het werkveld. Door deze externe gerichtheid via de netwerken en de projecten met het werkveld zijn de docenten voldoende geïnformeerd over nieuwe ontwikkelingen in het werkveld.

Weging en oordeel:

De opleiding beschikt over een vast team van docenten met daar omheen een ruime flexibele schil. Ruim driekwart van de docenten beschikt over een masteropleiding; de opleiding betreft daarnaast aanvullende vakinhoudelijke kennis uit de beroepspraktijk. Het mes snijdt daarbij aan twee kanten: studenten én docenten krijgen informatie over ontwikkelingen in het beroepenveld uit eerste hand en de opleiding kan zelf haar flexibele schil docenten samenstellen en wijzigen. De inzet van het netwerk in het beroepenveld waarover docenten beschikken, zou meer ingezet kunnen worden ten behoeve van de opleiding.

Gelet op deze weging komt het auditteam bij Standaard 9 tot het oordeel: voldoende.

Standaard 10: De omvang van het personeel is toereikend voor de realisatie van het programma.
--

Bevindingen

Het aantal fte's is in zes jaar tijd, van 2006 tot 2012 bijna verdubbeld van ruim 20 naar meer dan 36. Het aantal studenten nam in die periode toe van ruim 500 naar 800. Het aantal instromende studenten bleef het afgelopen studiejaar achter ten opzichte van het jaar ervoor. De opleiding wijst dit aan het 'Inholland-effect' waarbij studenten de voorkeur gaven om te studeren bij een andere hogeschool dan Inholland, mede als gevolg van de negatieve publiciteit rond de onderwijsinstelling. Ook is de Hogeschool Leiden de afgelopen twee jaar fors gegroeid en mist de Haagse opleiding daarom studenten uit de Rijn- Bollenstreek.

De opleiding wijst er in de documentatie op dat de opleiding door de teruglopende studentenaantallen voor een bezuinigingsoperatie staat. De consequenties hiervan waren ten tijde van de audit nog niet bekend. Wel is duidelijk dat minder mensen dezelfde taken moeten uitvoeren hetgeen, zoals de opleiding zelf vaststelt, veel vergt van het personeel. Positief in dit verband is dat de opleiding zich hiervan bewust is en als één van de maatregelen het aantal toetsen heeft teruggebracht. De hierbij vrijgekomen docenturen zet de opleiding in om docenten in de gelegenheid te stellen een training te volgen op voor hen relevante gebieden. Het auditteam begrijpt deze maatregel van de opleiding maar wijst er wel op dat het terugbrengen van het aantal toetsen niet ten koste mag gaan van het didactisch model van de opleiding waarbij theorievorming en de toetsing ervan elkaar afwisselden en studenten, gelet op deze regelmaat, weten waar ze aan toe zijn.

De opleiding CE beschikt over een omvangrijk docententeam. Er zijn 23 docenten fulltime werkzaam binnen de opleiding. Het aantal parttime docenten voor de voltijdvariant bedraagt 29 en voor de deeltijd 10. Het aantal gastdocenten bedraagt voor de voltijd 25 en voor de deeltijd 4. De docent/studentratio bedraagt voor de voltijd 1:25 en voor de deeltijd 1:30.

Weging en oordeel

De opleiding beschikt op dit moment over voldoende personeel om beide varianten op een adequate wijze te blijven verzorgen. Een aandachtspunt is de verwachte inkrimping van het personeel. De opleiding zal alle zeilen moeten bij zetten om de werkbelasting van haar docenten niet teveel te laten stijgen. Zij is zich hiervan bewust en werkt aan organisatorische maatregelen om de werkdruk in ieder geval niet verder te laten toenemen.

Gelet op deze weging komt het auditteam bij Standaard 10 tot het oordeel: voldoende.

Voorzieningen

Standaard 11: De huisvesting en de materiële voorzieningen zijn toereikend voor de realisatie van het programma.

Bevindingen

De Haagse Hogeschool beschikt over een ruime en goed geoutilleerde mediatheek. De collectie boeken lijkt af te nemen, er komen weinig nieuwe boeken meer bij. Fysiek zijn de boeken terug te vinden aan de randen van de bibliotheek en nemen IT voorzieningen hun oorspronkelijke plek in de mediatheek in. Studenten hebben langs digitale weg toegang tot relevante literatuur maar recente literatuur in de vorm van boeken zouden niet mogen ontbreken. In boeken worden juist voor de opleiding relevante ontwikkelingen in een breder kader geplaatst. Wat het auditteam betreft een aandachtspunt dat relatief eenvoudig is op te lossen.

Voor de ondersteuning van het onderwijs zijn voldoende audiovisuele media en pc's aanwezig. Via de computernetwerken van de hogeschool kunnen studenten vrij gebruik maken van diverse soorten software.

Studenten zijn tevreden over de voorzieningen. Zij maken veelvuldig gebruik van de mediatheek, voor een groep studenten vormt de mediatheek een ideale plek om (rustig) te kunnen studeren.

Weging en oordeel

Huisvesting en voorzieningen zijn op hoofdlijnen in orde. Het auditteam begrijpt dat de onderwijsinstelling steeds meer inzet op digitale media maar recente literatuur op het terrein van CE zou een plek moeten krijgen binnen de mediatheek.

Het auditteam komt voor Standaard 11 tot het oordeel: goed.

Standaard 12: De studiebegeleiding en de informatievoorziening aan studenten bevorderen de studievoortgang en sluiten aan bij de behoefte van studenten.

Bevindingen

Inleiding

Het auditteam heeft tijdens de audit uitgebreid kunnen spreken met CE studenten van beide varianten. Hieruit, en uit de documentatie, is bij het auditteam het beeld ontstaan dat de studieloopbaanbegeleiding er op gericht is om de student te leren zo zelfstandig mogelijk de studie te volgen. Gedurende de hele opleiding zijn in het studieprogramma studieonderdelen opgenomen rond de studieloopbaanbegeleiding. Dit gebeurt binnen een aparte leerlijn, de reeds eerder genoemde leerlijn Persoonlijke ontwikkeling. De opleiding besteedt bij de studieloopbaanbegeleiding aandacht aan zowel de loopbaanmogelijkheden als de studie in het perspectief van enerzijds de juiste beroepskeuze en anderzijds het reflecteren op het eigen handelen en de bewaking van de voortgang van de studie.

Begeleidingsgesprekken

De aandacht voor de voortgang van de studie en het leren reflecteren is in handen van de studieloopbaanbegeleider. Deze voert een aantal gesprekken met de student in de propedeusefase en naar behoefte van de student ook in de hoofdfase. In de hoofdfase wordt de student geacht meer eigen verantwoordelijkheid te nemen in het bijhouden van zijn studievoortgang in zijn portfolio. Studiebegeleiding blijft dan mogelijk, maar het initiatief ligt daarbij in toenemende mate bij de student. Studenten geven tijdens de audit aan dat de gesprekken met de studieloopbaanbegeleider wat kwaliteit en kwantiteit betreft voldoende zijn. Tijdens de hoofdfase zijn er diverse ijkmomenten waarop de opleiding de studievoortgang toetst.

Voor studenten fungeren studieloopbegeleiders als een klankbord op het terrein van studie aangelegenheden. Het auditteam is positief over deze meer informele vorm van begeleiding, naast de gestructureerde en in het curriculum opgenomen begeleiding.

Voor deeltijdstudenten geldt dat ook zij tijdens individuele voortgangsgesprekken twee keer per studiejaar gecoacht worden door de studieloopbaanbegeleider. Zij beschikken over een persoonlijk ontwikkelingsplan. De deeltijdstudent dient zelf het initiatief te nemen voor een voortgangsgesprek. Uit het studieprogramma blijkt dat de opleiding 3 EC's in het eerste studiejaar reserveert voor studieloopbaanbegeleiding. Ook in de hoofdfase zijn studiepunten gereserveerd voor begeleiding.

Persoonlijke leerdoelen

Naast de door de opleiding vastgestelde leerdoelen is er in de studieloopbaanleerlijn ook ruimte voor persoonlijke leerdoelen, die de student samen met de begeleider vaststelt. Deze vormen een onderdeel van het studieloopbaanbegeleidingstraject en van de keuzeonderdelen voor de student, zoals de stages, de minoren en het afstuderen. De persoonlijke leerdoelen bieden studenten de mogelijkheid om aan een deel van de competenties meer aandacht te schenken. In dit verband heeft het auditteam portfolio's bestudeerd waarin studenten inzicht geven in hun belangrijkste studie ervaringen van een studiejaar, gekoppeld aan zijn persoonlijke vorming en de ontwikkeling van de competenties.

Informatievoorziening

De opleiding trekt een breed scala van studenten aan met vaak uiteenlopende interesses. Tijdens de audit werd gezegd dat men met name de eerste jaren 'last' had van studenten die meenden dat het vooral een opleiding betrof met veel economische vakken. De studenten werden vervolgens geconfronteerd met een fors deel onderzoek.

De opleiding schetst studenten een realistisch beeld van de opleiding alvorens zij er mee starten. Wederzijdse verwachtingen worden zo goed afgestemd. Zo biedt de opleiding aspirant studenten de mogelijkheid om op proef te studeren. Middelbare scholieren krijgen de gelegenheid om mee te lopen met een student van de CE opleiding.

In dit verband merkt het auditteam op, dat er binnen de opleiding de laatste jaren duidelijk werk is gemaakt van het beeld bij studenten over het werkveld. Zo nodigt de opleiding gastsprekers uit het bedrijfsleven uit die studenten informatie uit eerste hand geven over de aansluitmogelijkheden tussen opleiding en werkveld.

De opleiding maakt gebruik van een 'portal' voor de interne informatievoorziening, zoals bij mededelingen en de digitale weergave van roosters. Alle inhoudelijke informatie is te vinden op *BlackBoard*, waar docenten alle achtergrondinformatie, zoals *PowerPoint* presentaties van colleges, maar ook syllabi, *links*, opdrachten, moduleboeken en andere informatie plaatsen. Initiatieven van de opleiding om medezeggenschap en onderwijsontwikkeling via interactieve delen van *Blackboard* te laten lopen, hebben weinig effect.

Informatie rond cijfers en studievoortgang is actueel te volgen op het studentinformatie-systeem. Zodra een docent cijfergegevens invoert zijn die voor de student direct zichtbaar. Studenten geven tijdens de audit aan, en enquêtes bevestigen dit, dat de begeleiding en de informatievoorziening binnen de opleiding toereikend is.

Weging en oordeel

Docenten zijn naar de mening van het auditteam in voldoende mate in staat om voltijdstudenten te begeleiden. De omvang van de begeleiding is voldoende, evaluaties onder deze groep studenten bevestigen dit beeld. Ook voor deeltijdstudenten geldt dat zij tevreden zijn over hun begeleiding waarbij de opleiding aansluiting zoekt bij hun wensen/eisen ten aanzien van de begeleiding.

De groep instromende studenten krijgt voldoende informatie om met een helder beeld de opleiding te starten. Studenten zijn tevreden over de informatievoorziening.

Op basis van deze conclusie komt het auditteam bij Standaard 12 tot het oordeel: goed

Kwaliteitszorg

Standaard 13: De opleiding wordt periodiek geëvalueerd, mede aan de hand van meetbare doelen.

Toelichting NVAO: De opleiding bewaakt de kwaliteit van de beoogde eindkwalificaties, het programma, het personeel, de voorzieningen, de toetsing en de gerealiseerde eindkwalificaties via regelmatige evaluaties. De opleiding verzamelt tevens managementinformatie met betrekking tot rendementen en staf-student ratio.

Bevindingen

Algemeen

De opleiding besteedt voldoende aandacht aan de evaluatie van de inhoud van het onderwijs (niveau en inhoud eindkwalificaties, programma), naast evaluatie van ondersteunende processen. Bij de curriculumevaluaties legt de opleiding studenten vragenlijsten voor, die gevolgd kunnen worden door een gesprek van studenten met docenten. Voordeel van deze werkwijze is dat een genuanceerd oordeel ontstaat over de sterke en zwakke punten van een onderwijseenheid en over het functioneren van docenten. Evaluaties en groepsgesprekken geven de opleiding een beeld van de kwaliteit van de docenten en het curriculum.

De opleiding maakt de resultaten van de evaluaties aan studenten bekend via *Blackboard*. Studenten ontvangen bij de voltijdvariant in de propedeuse per blok een evaluatie en in de hoofdfase per semester. Bij de deeltijdvariant ontvangen studenten maximaal twee digitale evaluaties per studiejaar. De respons van studenten op evaluaties ligt net boven de vijftig procent.

Kwaliteitszorg is binnen de opleiding een thema maar mag steviger verankerd worden: de PDCA-cyclus wordt niet altijd volledig doorlopen. Met nadruk stelt het auditteam thans vast dat de opleiding de afgelopen jaren, sedert de laatste audit 2006/2007, verschillende verbetermaatregelen heeft genomen. Maatregelen die ook concreet aantoonbaar zijn (zie hiervoor). De opleiding heeft een duidelijk beeld wát er moet veranderen. Terecht merkt de opleiding zelf op dat het versterken van de PDCA-cyclus vooral in de check en act fase ligt. Tijdens de audit was de mate waarin de opleiding daadwerkelijk een probleem direct oppakt een punt van discussie tussen vertegenwoordigers van de opleiding en het auditteam.

Kwaliteitszorg

Het kwaliteitszorgplan van de opleiding bestaat uit twee delen: visie op kwaliteit en het kwaliteitshandboek. In de visie op kwaliteit worden de begrippen kwaliteit en kwaliteitszorg uitgewerkt. Daarnaast wordt toegelicht wat deze begrippen voor de academie betekenen, hoe de academie kwaliteit meet en hoe er met deze gegevens wordt omgegaan. In het kwaliteitshandboek staat concreet aangegeven wat de academie meet en wanneer.

De opleiding heeft zicht op haar sterke en zwakke punten. Het toetsen van kwaliteit binnen de opleiding gebeurt op verschillende momenten en aan de hand van vooraf geformuleerde streefdoelen. Er vindt jaarlijks onderzoek plaats naar de opvattingen van studenten via de Reflector, de HBO-instroommonitor en de HBO-Keuzegids. Studentevaluaties, de studieloopbaanbegeleiding en blokevaluaties na afloop van een onderwijsdeel bieden de opleiding inzicht in de mate van tevredenheid van studenten. Er vindt onderzoek plaats naar de tevredenheid van de alumni en onderzoek naar de tevredenheid van vervolgoopleidingen over het niveau van alumni. De opleiding evalueert open dagen, evalueert proefstuderen en het meelopen door aspirant studenten. Tenslotte zijn er interne audits als tussenstand voor de externe accreditatie audits.

SWOT-analyse

De opleiding heeft een SWOT analyse gemaakt met daarin opgenomen voor beide varianten de sterkten/zwakten, kansen/bedreigingen en de kansstrategieën/bedreigingsstrategieën. Zonder in dit kader in detail te treden, sommen wij hierna de prioriteiten op die de CE opleiding in dit verband heeft geformuleerd per variant.

Voor de voltijdvariant legt de opleiding prioriteit bij het studiesucces van studenten. Daartoe biedt de opleiding betere voorlichting aan de poort en wil zij tegemoetkomen aan behoeften van de studenten ten aanzien van de inzet van ICT-middelen. De opleiding wil een excellentietraject starten en zich meer richten op internationalisering. Tenslotte ligt er een duidelijke prioriteit bij de opleiding op het terrein van onderzoek. De opleiding wil op korte termijn een expertisecentrum op het terrein van marktonderzoek opstarten als ondersteuning van één van de zwaartepunten die De Haagse Hogeschool heeft geformuleerd op het terrein van economie. Het auditteam wijst erop, aansluitend op de genoemde prioriteiten, dat de *span of control* van de teamleider zijn grens heeft bereikt (één van de zwakten van de opleiding genoemd in de SWOT analyse). Wat het auditteam betreft een nadrukkelijk aandachtspunt.

Voor de deeltijdvariant geldt dat de opleiding prioriteiten legt bij verbeteringen op het terrein van literatuurstudie, financiën, kritisch denken en spreekuren voor specifieke vakinhoudelijke vragen. Ook wil de opleiding het aanlooptraject naar het afstuderen verbeteren. Binnen deeltijd moet tutoring een meer structureel karakter krijgen door bijvoorbeeld het aanstellen van een alumnus als tutor en via tutoring proberen om mbo'ers sneller hun propedeuse te laten halen.

Rol opleidingscommissie

De opleiding heeft de rol van de opleidingscommissie vastgelegd in het Studentenstatuut. Hierin zijn zowel studenten als docenten vertegenwoordigd en zij adviseren de opleiding over het functioneren van het onderwijsprogramma. Studenten voeren daarbij overleg met vertegenwoordigers van de CE opleiding. Tijdens deze gesprekken wordt de kwaliteit van het onderwijs besproken (docenten, beschikbaarheid voorzieningen, toetsing, roostering, e.d.). Ook de kleine kwaliteit komt hierbij ter sprake. Docenten spelen hierbij een actieve rol, zo geven studenten aan. Sedert dit kalenderjaar deelt de opleiding de resultaten naar aanleiding van de curriculumevaluaties nadrukkelijker dan voorheen het geval was met studenten.

Streefdoelen

De opleiding stelt doelen vast volgens de *planning & control-cyclus* van De Haagse Hogeschool op de niveaus: hogeschool, academie, opleiding en team/docent. De academie waartoe CE behoort en de opleiding hebben streefdoelen/beleidsdoelstellingen geformuleerd waar de opleiding zich de komende jaren op richt. Deze hebben te maken met een verdere verbetering van het studiesucces van studenten, onderwijs en onderzoek, HRM, de studentenmarkt en de financiële situatie van de opleiding.

Zo wil de opleiding CE het studiesucces van vooral de mbo-instroom fors verbeteren. Met ingang van het studiejaar 2013/14 wil de opleiding een onderwijskader invoeren rond onderzoek en onderwijs. De opleiding wil de dalende tendens rond het aantal instromende studenten ombuigen en waar mogelijk financiën beschikbaar stellen voor onderwijsontwikkeling. Tijdens de audit bleek dat het aantal vooraanmeldingen voor het studiejaar 2013-2014 weer een stijgende lijn laat zien.

Met deze streefdoelen legt de opleiding de lat hoog, zo constateert het auditteam. Het betreft doelen die, indien gerealiseerd, leiden tot een aanpassing van de opleiding aan de eisen vanuit de studentenmarkt en eisen die de eigen medewerkers stellen aan goed werknemerschap. Een forse uitdaging, zo stelt het auditteam vast.

Weging en oordeel

De opleiding draagt er in voldoende mate zorg voor dat het niveau en de inhoud van het onderwijs door middel van evaluaties in orde zijn. De opleiding heeft zicht, mede door de evaluaties, op haar eigen sterke en zwakke punten. Het auditteam vindt dit belangrijk omdat alleen door met een open vizier naar het eigen functioneren te kijken, het management en de docenten in staat zijn een hbo-opleiding aan te bieden op het gewenste niveau. De streefdoelen zijn ambitieus, mede gelet op de eisen die belanghebbende partijen stellen aan de opleiding. Het auditteam moedigt de opleiding in ieder geval aan om de komende jaren vast te blijven houden aan de verbetermaatregelen voor beide varianten zoals hierboven aangestipt.

Op basis van deze conclusie komt het auditteam bij Standaard 13 tot het oordeel: voldoende.

Standaard 14: De uitkomsten van de evaluaties vormen de basis voor aantoonbare verbetermaatregelen die bijdragen aan de realisatie van de doelen.

Bevindingen

In de verbeterplannen die het auditteam bestudeerd heeft voor beide varianten, is duidelijk aangegeven naar aanleiding van welke evaluatie de opleiding een verbetering in gang zet. Het auditteam beoordeelt de evaluaties van de docenten over hetgeen zij meemaken tijdens de lessen als interessant én informatief. Voor de opleiding een belangrijke bron van informatie waarin docenten hun ervaringen beschrijven rond het primair proces.

De teamleiders en propedeusecoördinatoren zijn verantwoordelijk voor het sluiten van de cyclus. De teamleiders en propedeusecoördinatoren bespreken de resultaten met de betrokkenen. Op basis van de resultaten en het R&O gesprek worden er afspraken gemaakt tussen de teamleider en de docent. Onder andere door gerichtere coaching en scholing wordt gewerkt aan het behalen van de doelen.

De maatregelen die de opleiding neemt, legt zij vast in een verbeterplan. Per semester wordt een verbeterplan opgesteld waarin de geconstateerde problemen worden beschreven met de bijbehorende verbeteractie, verantwoordelijke medewerker, deadline en status. De opleiding besteedt wel aandacht aan verbetermaatregelen maar de realisatie ervan verdient naar het oordeel van het auditteam aandacht. Op dit punt is 'beter doorpakken' vereist en moeten de prioriteiten duidelijker worden gesteld. Prioritering vindt plaats via verbeterplannen waarmee de PDCA-cyclus gesloten is. De medewerkers van kwaliteitszorg zouden meer betrokken moeten zijn bij de dagelijkse gang van zaken binnen de opleiding. Een eerste aanzet daartoe stelde het auditteam vast bij de rol van de academiesecretaris die overlegt met medewerkers van de opleiding over kwaliteitszorg.

Verbetermaatregelen

De opleiding neemt verbeteracties op in het opleidingsjaarplan en bespreekt en evalueert deze jaarlijks. De belangrijkste verbeteracties/aandachtspunten in het beleid bespreekt de opleiding jaarlijks met belanghebbenden. In dit verband is het goed dat de opleiding per Standaard verbeteracties plant over de komende jaren. Van belang is hierbij, zoals aangegeven, om prioriteiten te stellen.

Twee voorbeelden van verbetermaatregelen;

Studiesucces

De opleiding wil het studiesucces van haar studenten verbeteren. Zo zet de opleiding extra uren wiskunde, algemene economie en bedrijfseconomie in voor mbo'ers. Voor deeltijders ligt het accent in dit verband op modules taal en rekenvaardigheid. Taalvaardigheid is een reguliere module geworden. Rekenvaardigheid is een nieuwe zelfstudiemodule. Verbetermaatregelen hebben verder betrekking op: aansluiting tussen studieonderdelen, ordeproblemen, teveel lesstof. Tijdens inzagemomenten is er weinig ruimte voor persoonlijke feedback;

Het lezen van anderstalige literatuur

Voor de opleiding is het een terugkerend probleem om studenten er toe te brengen om internationale literatuur te lezen. Daarnaast beschikken veel studenten ook niet over een adequate basis om bijvoorbeeld Engelstalige literatuur tot zich te nemen. De opleiding wil studenten meer trainen in het zoeken naar anderstalige literatuur, hen er toe te bewegen zélf initiatieven op dit terrein te nemen. Volgens het auditteam een belangrijk verbeterpunt op korte termijn.

Per verbetermaatregel geeft de opleiding ook aan wanneer de *deadline* is, wie verantwoordelijk is voor de te nemen maatregelen en op welke wijze de opleiding de verbetermaatregel weer evalueert.

Weging en oordeel

De wijze waarop de verbetercyclus is ingericht is adequaat. Het auditteam heeft voorbeelden gezien waar deze functioneerde. Maar over de breedte van de opleiding moet er nog beter 'doorgepakt' worden en wel op basis van een duidelijke prioritering.

Op basis van deze conclusie komt het auditteam bij Standaard 14 tot het oordeel: voldoende.

Standaard 15: Bij de interne kwaliteitszorg zijn de volgende partijen actief betrokken: opleidingscommissie, examencommissie, medewerkers, studenten, alumni en afnemend beroepenveld.

Bevindingen

Inleiding

De opleiding betreft de meest wezenlijk partijen bij de (interne) kwaliteitszorg: aspirant studenten, studenten, medewerkers, alumni en het werkveld. De opleiding heeft een actief beleid voor het waarborgen van de kwaliteit en staat daarom in nauw contact met de studenten. Studenten kunnen naast directe feedback aan docenten ook via evaluaties en in de opleidingscommissie hun mening geven over alle facetten van de opleiding. Op alle punten die studenten aandragen, volgt een reactie.

Voor de lange termijnmeting maakt de opleiding vooral gebruik van hogeschool brede metingen, waaronder de alumni-enquête, de Reflector en het Kompas. Daarnaast maakt de opleiding gebruik van externe bronnen, zoals de HBO-monitor. Deze resultaten geven ook de mogelijkheid om de kwaliteit van de opleiding landelijk te plaatsen. Alumni en werkveld zijn vooral betrokken bij het opstellen en evalueren van beleidsdoelstellingen.

Studenten, docenten, alumni en werkveld tijdens de audit

Het auditteam heeft studenten, docenten en alumni/werkveld specifiek bevraagd over hun bijdrage aan de kwaliteitszorg van de opleiding. Alumni geven aan tevreden te zijn over de opleiding en de aansluiting op het werkveld. Zij beschikken na afronding van de studie over voldoende theoretische basis en vaardigheden. Op onderdelen, zou de opleiding nog aangevuld kunnen worden met extra studieonderdelen, waaronder op het terrein van talen. Studenten geven aan dat de lijnen kort zijn, er sprake is van een 'open deur' cultuur. Zij hebben niet zoveel behoefte aan formele overlegstructuren, zo blijkt. Belangrijk vinden zij dat de opleiding langs informele weg naar hen luistert.

Naast studenten evalueren ook docenten zelf de opleiding. Zij doen dit zowel schriftelijk (zie eerder in deze rapportage) en tijdens het gesprek dat zij voeren met de teamleider in het kader van de R&O cyclus. Tijdens deze gesprekken staat het functioneren van de docent in het primair proces maar óók daarbuiten centraal. Daarbij komt aan de orde: wat ging er goed, wat ging er minder goed en hoe gaat de docent dat verbeteren. De resultaten verwerkt de teamleider in een rapportage en zet vervolgens verbeteracties in gang. Daarnaast vinden er blok- en/of vakoverleggen plaats tussen docenten die hetzelfde vak doceren of binnen een identiek blok lesgeven. Vak- en/of jaarcoördinatoren ondernemen actie op de verbeterpunten en waar nodig gebeurt dit in samenwerking met de leerplancommissie.

De opleiding ondervraagt haar alumni en het beroepenveld iedere twee jaar. Het onderzoek richt zich op de aansluiting van de opleiding met het werkveld vanuit het perspectief van de alumni en van het werkveld. Deze evaluatie vindt plaats via digitale vragenlijsten.

Overige medewerkers en hun rol binnen kwaliteitszorg

Binnen de opleiding zijn verschillende partijen betrokken bij kwaliteitszorg. Uiteraard verschilt hun inbreng en betrokkenheid bij de opleiding hierbij, maar alles bij elkaar geven zij de opleiding voldoende input om de kwaliteit, waar nodig, bij te stellen.

Rol medewerker kwaliteitszorg

De medewerker kwaliteitszorg is verantwoordelijk voor het opstellen van het kwaliteitszorgplan en het uitvoeren van kwantitatief onderzoek op academieniveau. Tevens is deze medewerker verantwoordelijk voor de analyse van externe onderzoeken en het bewaken van de cyclus.

Rol academiedirecteur, teamleider en propedeuse coördinator

De evaluatie resultaten worden kenbaar gemaakt aan de academiedirecteur en aan de teamleiders van de opleidingen. De teamleider is verantwoordelijk voor de verspreiding van de resultaten naar het docententeam en de opleidingscommissie. De kwalitatieve onderzoeken worden door de teamleider/propedeusecoördinator geïnitieerd. Daarnaast is de teamleider verantwoordelijk voor de verbeteracties die volgen op de resultaten. De teamleider kan daarvoor de expertise inschakelen van de leerplancommissie, examencommissie en toetscommissie. In het geval van evaluaties van het eerste jaar, neemt de propedeusecoördinator de taken van de teamleider waar. De teamleider is verantwoordelijk voor het opstellen van het verbeterplan en het sluiten van de cyclus.

Rol opleidingscommissie

De opleidingscommissie heeft inzage in de evaluatieresultaten en de verbeteracties. Zij kunnen de teamleider van extra aanvullende informatie voorzien en /of adviseren met betrekking tot verbeteracties.

Rol leerplancommissie

Alle commissies nemen de evaluatieresultaten tot zich. De leerplancommissie gebruikt deze resultaten bij het ontwikkelen van de onderwijsinhoud en de organisatie van het onderwijs (onderwijslijnen) waar zij verantwoordelijk voor zijn.

Weging en oordeel

De opleiding betreft de relevante partijen bij het evalueren en daarmee bij het op peil houden van de kwaliteit van de opleiding. Overleg vindt op gezette tijden en op een gestructureerde wijze plaats.

Op basis van deze conclusie komt het auditteam bij Standaard 15 tot het oordeel: voldoende.

Toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties

Standaard 16: De opleiding beschikt over een adequaat systeem van toetsing en toont aan dat de beoogde eindkwalificaties worden gerealiseerd.

Toelichting NVAO: Het gerealiseerde niveau blijkt uit de tussentijdse en afsluitende toetsen, de afstudeerwerken en de wijze waarop afgestudeerden in de praktijk of in een vervolgopleiding functioneren. De toetsen en de beoordeling zijn valide, betrouwbaar en voor studenten inzichtelijk.

Bevindingen

Inleidende opmerkingen

Tijdens de audit zijn toetsing en met name het gerealiseerd niveau nadrukkelijk gespreksthemata geweest. Voorafgaand aan de audit heeft het auditteam niet alleen eindwerkstukken bestudeerd, 15 van de voltijdvariant en 5 van de deeltijdvariant, maar zich ook verdiept in de maatregelen die de opleiding genomen heeft om het eindniveau te borgen. Een aanzienlijk deel van de vooraf bestudeerde informatie had betrekking op het gerealiseerde niveau en de toetsing binnen CE.

De opleiding heeft de resultaten van een interne audit uit november 2011 aan het auditteam voorgelegd. Daarin stelde het toenmalige interne panel dat de borging van het niveau van afstuderen een zorgpunt blijft. De stabiliteit en uniformiteit van de beoordeling, waarvoor de opleiding al maatregelen had genomen, diende verder versterkt te worden. In de documentatie is op verschillende plaatsen duidelijk aangegeven dat de opleiding ten aanzien van de borging van het eindniveau maatregelen heeft genomen, maar ook nog steeds neemt. Zo is er sprake van het al eerder in deze rapportage genoemde vier-ogenprincipe bij zowel toetsing als het afstuderen en beoordeelt de opleiding eindwerkstukken met een waardering hoger dan een 9 en eindwerkstukken op de rand van een voldoende nogmaals. De eisen voor deelname aan het afstuderen en de mondelinge scriptieverdediging zijn aangescherpt.

Specifiek voor de deeltijdvariant geldt dat, zoals eerder aangegeven, er een scriptiecoördinator is aangesteld en het eindexamen wordt afgenomen door twee docent-examinatoren. De opleiding heeft de tussentijdse beoordeling tijdens de voorbereiding van de scriptie geformaliseerd. De eindbeoordeling van de scriptie is niet in handen van de scriptiebegeleider. Het eindexamen wordt afgenomen door een beoordelende docent en een extern gecommiteerde (sinds januari 2013).

Examencommissie

Tijdens de audit is aandacht besteed aan de nieuwe taken van de examencommissie, tenslotte is er door de Wet Versterking Besturing meer nadruk komen te liggen op het versterken van de positie van examencommissies. De leden van de examencommissie hebben in juni 2011 de scholing van de HBO-raad gevolgd over de nieuwe positie van de examencommissie. Alle leden van de examencommissie nemen deel aan een leergang voor examencommissies van De Haagse Hogeschool die is gestart in september 2011. Thema's hierbij zijn de wet- en regelgeving, de kwaliteit van toetsing en examinering en het organiseren van de borging van de toetskwaliteit.

De examencommissie functioneert academiebreed. Kern van de taak van deze commissie is om op een deskundige en objectieve wijze vast te stellen of een student voldoet aan de voorwaarden die de Onderwijs- en Examenregeling stelt aan een afgestudeerde CE'er in termen van kennis, vaardigheden en inzicht. De taken en bevoegdheden zijn beschreven in de Onderwijs- en Examenregeling.

De examencommissie bestaat uit zeven leden. De samenstelling is adequaat; één docentlid van de examencommissie is afkomstig van de opleiding CE. Zij vergaderen vier keer per jaar voltallig.

Tot het takenpakket van de examencommissie behoort onder andere:

- het bewaken van de kwaliteit van toetsing,
- het benoemen van examinatoren,
- het behandelen van verzoeken van studenten met een functiebeperking,
- het behandelen van fraude en klachten,
- de afgifte van een getuigschrift.

Toetscommissie

De onder de examencommissie ressorterende toetscommissie onderwerpt iedere toetsperiode een aantal (steekproefsgewijs gekozen) toetsen en rapporteert haar bevindingen aan de examencommissie en de teamleiders. Op basis van de besproken evaluatieresultaten en feedback worden verbetervoorstellen geformuleerd. Daarnaast kunnen de diverse commissies door de teamleider worden gevraagd om te adviseren over verbetermaatregelen of om verbetermaatregelen toe te passen. De toetscommissie bestaat uit drie docenten CE voltijd en een docent deeltijd.

Toetsbeleid

Bij het maken van toetsen en opdrachten werken toetsconstructeurs, in de regel docenten van de opleiding, volgens een stappenplan dat de toetscommissie heeft opgesteld. Dit stappenplan is opgenomen in het toetshandboek van de opleiding en geeft een beschrijving van de wijze waarop de opleiding toetsen construeert en wie waarvoor verantwoordelijkheid draagt.

Het proces dat leidt tot een toets is beschreven in tien stappen. Samengevat geldt voor toetsen dat de teamleider bepaalt welke examinatoren verantwoordelijk zijn voor de ontwikkeling van de verschillende toetsen. De teamleider maakt afspraken over welke examinatoren de toetsen van de toetsconstructeurs controleren. De examinatoren controleren de toetsen en stellen in onderling overleg de toets en de hertoets vast. Het is uiteindelijk de toetscommissie die alle toetsen controleert op een aantal formele punten zoals de aanwezigheid van een antwoordmodel, de aanleverinstructie en toetshulp. Daarnaast toetst de toetscommissie steekproefsgewijs de toetsen op inhoudelijk aspecten. Is een toets akkoord bevonden, dan stuurt de toetscommissie deze naar het examenbureau. De planning rond het proces van toetsing is vastgelegd.

Voor het formuleren van opdrachten voor studenten geldt een procedure die in belangrijke mate overeenkomt met die voor het ontwikkelen van toetsen. De rol van de teamleider en de examinatoren is vastgelegd; zij zijn verantwoordelijk voor de inhoudelijke kwaliteit van de opdracht.

Beoordeling auditteam niveau toetsen

Het auditteam heeft toetsen bestudeerd. Het betrof onder andere toetsen Economie, Financiën en Statistiek. Het auditteam constateert dat de toetsinstructie helder en volledig is, er sprake is van vragen die de stof zowel in de breedte als in de diepte toetsen, een gecombineerde toetsing van feitenkennis/inzicht, open en gesloten vragen in één toets. Hoger niveau dan havo tot en met zeer hoog niveau voor hbo. De toetsen zijn passend voor het hbo.

Het afstuderen

Inleiding

Zoals eerder aangegeven, heeft de opleiding sinds de accreditatie in 2006/2007 veel aandacht besteed aan dit aspect. Dat blijkt niet alleen uit de omvang van de documentatie op dit terrein, maar ook uit de gedetailleerdheid waarmee de opleiding dit heeft beschreven. Uit de gesprekken en uit de documentatie ontstaat expliciet de indruk dat de opleiding op het punt van de kwaliteit van het afstudeerproces en het door de student te leveren afstudeerproduct een forse inhaalslag heeft gemaakt. We zullen hierna in het kort een aantal facetten rond het afstuderen bespreken.

Afstudeercommissie

De afstudeercommissie controleert de afstudeerprocedure namens de examencommissie. Tot haar takenpakket behoort het toezien op de naleving van de afstudeerprocedure, het trainen van docent-begeleiders en docent-beoordelaars, het waarborgen van het niveau van afstuderen en het toewijzen van docent-begeleiders en docent-beoordelaars.

Vorbereiding afstuderen voltijd

In het zesde semester krijgen voltijdstudenten voorlichting over het afstudeertraject in het vierde studiejaar. In het eerste semester van dat studiejaar stelt de student een afstudeervoorstel op dat de afstudeercommissie beoordeelt en moet fiatteren. De afstudeerstage dient te voldoen aan de eisen die de opleiding CE stelt. Dit betekent dat de student tijdens zijn afstudeerstage een veldonderzoek moet kunnen uitvoeren, inclusief literatuurstudie/deskresearch. Uiteraard moet de opdracht gelieerd zijn aan het vakgebied en in het verlengde liggen van de door de student gekozen afstudeerrichting.

Het afstudeertraject start half januari waarbij de student minimaal de helft van de tijd werkt aan het oplossen van een marketingprobleem voor de opdrachtgever (de projectcomponent van zijn afstuderen). Dit resulteert in de afstudeerscriptie. De student start de projectcomponent met het opstellen van een plan van aanpak. Is dit goedgekeurd door de docent-begeleider en de eerste docent-beoordelaar, dan kan de student starten.

De afstudeerscriptie

De projectcomponent rondt de voltijdstudent af met een scriptie. De docent-begeleider voert een *quickscan* uit waarbij hij controleert of de scriptie aan de vormvereisten voldoet. De scriptie wordt beoordeeld door twee docent-beoordelaars. Het definitieve cijfer ontstaat na onderling overleg tussen beide beoordelaars. Het eindcijfer voor deze component bestaat voor 70 procent uit het cijfer voor de scriptie en 30 procent voor de mondelinge verdediging. De stagecomponent wordt door de student beschreven in een stageverslag dat door de docent-begeleider wordt beoordeeld op basis van een beoordelingsformulier.

Vorbereiding afstuderen deeltijd

Ook voor de deeltijder geldt dat het afstudeertraject start met een voorbereidingsbijeenkomst in het zesde semester. Het feitelijke afstudeertraject start in september van het vierde studiejaar. In het eerste semester begeleidt de opleiding de student dan inhoudelijk en procesmatig. Vier weken na de start van het afstudeerproject levert de student zijn onderzoeksvraag in bij de docent-begeleider en de eerste docent-beoordelaar. Zijn beide docenten akkoord, dan schrijft de student zijn plan van aanpak dat een uitwerking van het probleem bevat, het theoretisch kader van het probleem, een beschrijving van het veldonderzoek en de planning.

Het scriptie-examen bestaat uit twee delen: de scriptie en de mondelinge toets. Bij de beoordeling is een extern gecommiteerde betrokken die ruime ervaring heeft met het beoordelen van scripties.

Maatregelen opleiding sinds vorige accreditatie

De opleiding heeft sedert de vorige accreditatie een aantal maatregelen genomen rond het afstuderen. Tot de meest in het oog springende maatregelen behoren de volgende verbeteringen:

- vanaf 2013-2014 kunnen studenten alleen opgaan voor de verdediging van hun scriptie als zij alle studieonderdelen behaald hebben.
- de opleiding monitort de afgewezen scripties. Bestudeert daarbij de redenen van afwijzing en neemt waar nodig maatregelen die op verschillende terreinen kunnen liggen zoals het aanpassen van een curriculumonderdeel en/of het intensiveren van de begeleiding.
- het financieel deel van de scriptie dient de student sterker aan te zetten.

- de theoretische verdieping wordt op een hoger plan gebracht.
- de opleiding wil studenten meer in afstudeerkringen begeleiden.
- er vindt uitwisseling plaats tussen verschillende hogescholen van scripties.

Specifiek voor CE deeltijd geldt dat de opleiding voor de literatuurstudie inhoudelijke bijeenkomsten organiseert. De inhoudelijke bijeenkomst rond financiën tijdens de afstudeerfase wordt verder aangescherpt. De opleiding breidt haar speekuren structureel uit rond thema's die in een scriptie aan bod komen zoals kwantitatief marktonderzoek, taalvaardigheid en het kwalitatieve marktonderzoek. Het auditteam beschouwt het palet aan maatregelen dat de opleiding neemt als adequaat.

Beoordeling eindwerkstukken

In de Kritische Reflectie schrijft de opleiding dat 'De afgelopen jaren veel energie is gestoken in training en afstemming van de beoordeling van scripties. Wel blijkt uit de analyse een toename van het aantal scripties dat wordt afgewezen'. In dit verband merkt het auditteam op dat de opleiding zelf het gerealiseerde niveau als 'voldoende' omschrijft.

Het auditteam heeft 15 voltijd- en 5 deeltijdscripties bestudeerd. De scripties zijn, op één scriptie na, van voldoende niveau. Bij de scriptie die het panel met een onvoldoende beoordeelt, is de probleemstelling niet helder geformuleerd, ontbreekt de doelstelling en is het niet aannemelijk dat het (nauwelijks geschetste) probleem is/wordt opgelost.

De overige eindwerkstukken beoordeelt het auditteam met een score 'net voldoende' tot en met ruim voldoende maar er zijn duidelijk niveauverschillen waarbij de kwaliteit van de eindwerkstukken omhoog kan als de opleiding rekening houdt met een aantal aspecten die vrij gemakkelijk zijn te implementeren in een afstudeertraject. Er zijn nu geen eindwerkstukken die wat niveau betreft boven een ruime voldoende stijgen. Van belang is dat de opleiding goed gefocust blijft op het probleem in de scriptie dat om een oplossing vraagt. En dat zij de student aanmoedigt om meer anderstalige literatuur te gebruiken. De financiële onderbouwing verdient bij een aantal eindwerkstukken meer aandacht.

De beoordelingsprocedure rond de eindwerkstukken was niet in alle gevallen goed traceerbaar. Van belang is dat de opleiding er zorg voor draagt dat beoordelaars de beoordelingsformulieren op een correcte en volledige wijze invullen.

Weging en oordeel

De opleiding CE heeft sinds de laatste accreditatie een zichtbare inspanning geleverd op het terrein van toetsen en beoordelen. Zo zijn de examen-, toets- en de afstudeercommissie toegerust voor hun taak. De opleiding kent verschillende mechanismen om de validiteit en betrouwbaarheid van (de wijze van) toetsen te borgen. Binnen de opleiding overleggen de docenten regelmatig met elkaar over de beoordeling van de toetsen, hetgeen er toe leidt dat de betrouwbaarheid tussen beoordelaars toeneemt. De verschillende vormen van de toetsen sluiten aan bij de competenties, het gestelde competentieniveau en de lesstof.

De procedure rond het afstuderen is helder vormgegeven, de opleiding betreft de relevante partijen bij het afstudeerproces. De door het auditteam bestudeerde eindwerkstukken zijn op één na op bachelorniveau. Als de opleiding de door haar zelf geformuleerde maatregelen volgt, de focus daarbij scherp houdt, zal de kwaliteit van de eindwerkstukken verder stijgen boven het niveau 'ruim voldoende'. Positief is in dit verband dat de opleiding een goede analyse heeft gemaakt van de te nemen verbetermaatregelen voor beide varianten; het auditteam onderschrijft deze.

Op basis van deze conclusie komt het auditteam bij Standaard 16 tot het oordeel: voldoende.

5. ALGEMEEN EINDOORDEEL

Het auditteam is van oordeel dat de CE opleiding van De Haagse Hogeschool een set competenties hanteert op hbo-niveau waarbij de hiervan afgeleide doelstellingen in overeenstemming zijn met de eisen die het werkveld stelt aan hbo-bachelor afgestudeerde CE'ers. De opleiding beschikt daarbij over vakbekwame docenten die over voldoende theoretische kennis en praktijk gerelateerde ervaring beschikken. De opleiding heeft zicht op de eigen sterkten en zwakten en waar kansen en bedreigingen liggen. De examencommissie is op adequate wijze samengesteld en is voldoende toegerust om de haar toebedeelde taken uit te voeren. De eindwerkstukken zijn adequaat. Daarmee is er sprake van een opleiding Commerciële Economie op bachelorniveau.

6. AANBEVELINGEN

In het rapport zelf hebben wij al verschillende aanbevelingen opgenomen. Hierna formuleren wij een aantal extra aanbevelingen voor de opleiding. Deze komen voort uit de inhoud van het rapport; zij hebben geen invloed op de oordeelsvorming van het auditteam.

- De opleiding zou meer literatuur kunnen opnemen van beschouwende aard. Het vakgebied is tenslotte in beweging en meer literatuur in de vorm van boeken of artikelen 'op afstand' van het vakgebied beveelt het auditteam aan.
- De opleiding kan docenten maar ook studenten de gelegenheid bieden om door middel van wat wij noemen 'journalclubs' elkaar te informeren over recente ontwikkelingen in het vakgebied. Docenten en/of studenten lezen één of meer artikelen en informeren collega-docenten en studenten over de inhoud ervan waarna discussies plaatsvinden over, bijvoorbeeld, het belang van deze ontwikkelingen voor de vakinhoud.
- De examencommissie kan jaarlijks een rapportage opstellen over de kwaliteit van de eindwerkstukken. Het mes snijdt daarbij aan twee kanten: de examencommissie is zelf goed geïnformeerd over het niveau en kan, indien nodig, maatregelen nemen. Daarnaast blijven docenten op de hoogte van een belangrijk resultaat van hun werk: het bachelorniveau van de opleiding.
- Het panel dat in 2013 diverse audits heeft uitgevoerd binnen het commercieel economische domein, constateert dat de deeltijd opleiding CE van De Haagse Hogeschool één van de weinig volwaardige deeltijd opleidingen in de regio is. Het panel beveelt aan deze deeltijd opleiding nadrukkelijker binnen het onderwijsaanbod van de hogeschool te positioneren, mede vanuit de gedachte dat door de 'onstuimige' ontwikkelingen op het terrein van commercie en marketing de CE-beroepsbeoefenaren en CE-dienstverleners behoefte hebben aan permanente educatie.
- Met de komst van een CE opleiding in Leiden is het van belang dat de opleiding zich duidelijker profileert richting studentenmarkt, in CE-termen, haar USP's meer voor het voetlicht brengt.

BIJLAGE I Scoretabellen

Scoretabel paneloordelen hbo-bachelor opleiding Commerciële Economie De Haagse Hogeschool voltijd	
Onderwerpen / Standaarden	Oordeel
Beoogde eindkwalificaties	
Standaard 1. De beoogde eindkwalificaties	V
Programma	
Standaard 2. Oriëntatie programma	V
Standaard 3. Inhoud programma	G
Standaard 4. Vormgeving programma	G
Standaard 5. Instroom programma	V
Standaard 6. Studeerbaarheid programma	V
Standaard 7. Omvang en duur programma	V
	V
Personeel	
Standaard 8. Doeltreffendheid personeelsbeleid	V
Standaard 9. Kwalificaties personeel	V
Standaard 10. Omvang personeel	V
Voorzieningen	
Standaard 11. Huisvesting en materiele voorzieningen	G
Standaard 12. Studiebegeleiding en informatievoorziening	G
Kwaliteitszorg	
Standaard 13. Periodiek evalueren	V
Standaard 14. Evalueren en verbetermaatregelen	V
Standaard 15. Betrekken van partijen bij interne kwaliteitszorg	V
Toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties	
Standaard 16. Toetsen en eindkwalificaties	V
Algemeen eindoordeel	V

Scoretabel paneloordelen hbo-bachelor opleiding Commerciële Economie De Haagse Hogeschool deeltijd	
Onderwerpen / Standaarden	Oordeel
Beoogde eindkwalificaties	
Standaard 1. De beoogde eindkwalificaties	V
Programma	
Standaard 2. Oriëntatie programma	V
Standaard 3. Inhoud programma	G
Standaard 4. Vormgeving programma	G
Standaard 5. Instroom programma	V
Standaard 6. Studeerbaarheid programma	V
Standaard 7. Omvang en duur programma	V
	V
Personeel	
Standaard 8. Doeltreffendheid personeelsbeleid	V
Standaard 9. Kwalificaties personeel	V
Standaard 10. Omvang personeel	V
Voorzieningen	
Standaard 11. Huisvesting en materiele voorzieningen	G
Standaard 12. Studiebegeleiding en informatievoorziening	G
Kwaliteitszorg	
Standaard 13. Periodiek evalueren	V
Standaard 14. Evalueren en verbetermaatregelen	V
Standaard 15. Betrekken van partijen bij interne kwaliteitszorg	V
Toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties	
Standaard 16. Toetsen en eindkwalificaties	V
Algemeen eindoordeel	V

BIJLAGE II Opleidings specifieke eindkwalificaties

De opleidingen Commerciële Economie, Small Business & Retail Management, International Business Languages en Food & Business behoren tot het domein Commerce. Dit domein kent domeinspecifieke en algemene competenties, die op basis van de Dublin Descriptoren zijn vastgesteld.

Competentie 1 Ondernemerschap: Initiëren, creëren en realiseren van producten en diensten, zelfstandig en ondernemend

Huidige competentiebeschrijving	Voorstel aanpassing	Nieuwe versie 2013-2016
<p>Competentieniveau 1</p> <ul style="list-style-type: none"> • Signaleren en opsporen van nieuwe ontwikkelingen, rekening houdend met klanten en concurrenten, en deze vertalen in producten of diensten • Maken, samen met anderen, van een basisplan voor een onderneming. • Runnen, samen met anderen, van een project of onderneming. • Verkopen, samen met anderen, van een eenvoudig product of dienst. 	<ul style="list-style-type: none"> • Signaleren....met klanten, concurrenten, en <u>stakeholders</u> 	<p>Competentieniveau 1</p> <ul style="list-style-type: none"> • Signaleren en opsporen van nieuwe ontwikkelingen, rekening houdend met klanten, concurrenten en stakeholders, en deze vertalen in producten of diensten • Maken, samen met anderen, van een basisplan voor een onderneming. • Runnen, samen met anderen, van een project of onderneming. • Verkopen, samen met anderen, van een eenvoudig product of dienst.
<p>Competentieniveau 2</p> <ul style="list-style-type: none"> • Genereren van creatieve ideeën als antwoord op een probleem. • Ontwikkelen van concepten op basis van een creatief idee. • Omzetten, samen met anderen, van een concept in een product of een dienst en zorgen voor de organisatie van het (laten) maken ervan. • Vormgeven en besturen, samen met anderen, van een project of onderneming. • Maken, samen met anderen, van een volledig plan voor een onderneming (niet voor CE) verplicht) 	<ul style="list-style-type: none"> • Genereren van <u>innovatieve</u> en creatieve ideeën als <u>oplossing</u> van een probleem. • Nieuw: <u>Toetsen van plannen aan juridische aspecten</u> 	<p>Competentieniveau 2</p> <ul style="list-style-type: none"> • Genereren van innovatieve en creatieve ideeën als oplossing van een probleem. • Ontwikkelen van concepten op basis van een creatief idee. • Omzetten, samen met anderen, van een concept in een product of een dienst en zorgen voor de organisatie van het (laten) maken ervan. • Vormgeven en besturen, samen met anderen, van een project of onderneming. • Toetsen van plannen aan juridische aspecten • Maken, samen met anderen, van een volledig plan voor een onderneming (niet voor CE) verplicht)

Competentie 2 Marktonderzoek: het opzetten, uitvoeren, interpreteren, toetsen en evalueren van marktonderzoek

Huidige competentiebeschrijving	Voorstel aanpassing	Nieuwe versie 2013-2016
<p>Competentieniveau 1</p> <ul style="list-style-type: none"> • Formuleren van een onderzoeksvraag vanuit een gegeven probleemstelling. • Maken van een plan van aanpak voor een kwalitatief of kwantitatief onderzoek. • Maken van een eenvoudige vragenlijst die aansluit bij de onderzoeksvraag. • Uitvoeren van een kwantitatief onderzoek en verwerken van de data m.b.v. een ICT toepassing. Maken van een eenvoudige rapportage met statistische bewerkingen op beschrijvend niveau (grafieken, rechte uitdraai, kruistabellen). 	<ul style="list-style-type: none"> • Nieuw: Uitvoeren van een kwalitatief onderzoek. • Nieuw: Kunnen interpreteren van onderzoek van derden. 	<p>Competentieniveau 1</p> <ul style="list-style-type: none"> • Formuleren van een onderzoeksvraag vanuit een gegeven probleemstelling. • Maken van een plan van aanpak voor een kwalitatief of kwantitatief onderzoek. • Maken van een eenvoudige vragenlijst die aansluit bij de onderzoeksvraag. • Uitvoeren van een kwantitatief onderzoek en verwerken van de data m.b.v. een ICT toepassing. • Uitvoeren van een kwalitatief onderzoek. • Maken van een eenvoudige rapportage met statistische bewerkingen op beschrijvend niveau (grafieken, rechte uitdraai, kruistabellen). • Kunnen interpreteren van onderzoek van derden.
<p>Competentieniveau 2</p> <ul style="list-style-type: none"> • Formuleren van een probleemstelling en een onderzoeksvraag (of meerdere onderzoeksvragen) vanuit een gegeven context. • Maken van een onderzoeksplan met daarin een verantwoording van de keuze voor kwalitatief dan wel kwantitatief onderzoek. • Maken van een vragenlijst die aansluit op een set van onderzoeksvragen. • Uitvoeren van het onderzoek, gebruikmakend van de geijkte methoden voor het type onderzoek. • Verwerken van de data, toepassen van eenvoudige statistiek m.b.v. een statistisch pakket en trekken van conclusies. • Maken van een rapport met grafische voorstellingen en verantwoorden van onderzoeksresultaten aan de opdrachtgever. Evalueren van het uitgevoerde onderzoek. 	<ul style="list-style-type: none"> • Nieuw: Uitvoeren van deskresearch. • Nieuw: Maken van een analyse van de marktomvang, samenstelling en ontwikkeling alsmede de positie die de organisatie/het merk heeft. • Maken van de schattingen vanuit verschillende invalshoeken (aanbodperspectief, vraagperspectief, de statistiek van productie, import, export, voorraad). 	<p>Competentieniveau 2</p> <ul style="list-style-type: none"> • Formuleren van een probleemstelling en een onderzoeksvraag (of meerdere onderzoeksvragen) vanuit een gegeven context. • Maken van een onderzoeksplan met daarin een verantwoording van de keuze voor kwalitatief dan wel kwantitatief onderzoek. • Maken van een vragenlijst die aansluit op een set van onderzoeksvragen. • Uitvoeren van deskresearch • Maken van een analyse van de marktomvang, samenstelling en ontwikkeling alsmede de positie die de organisatie/het merk heeft • Maken van de schattingen vanuit verschillende invalshoeken (aanbodperspectief, vraagperspectief, de statistiek van productie, import, export, voorraad). • Uitvoeren van het onderzoek, gebruikmakend van de geijkte methoden voor het type onderzoek. • Verwerken van de data, toepassen van eenvoudige statistiek m.b.v. een statistisch pakket en trekken van conclusies. • Maken van een rapport met grafische voorstellingen en verantwoorden van onderzoeksresultaten aan de opdrachtgever. Evalueren van het uitgevoerde onderzoek.

<p>Competentieniveau 3</p> <ul style="list-style-type: none"> • Formuleren, zelfstandig, van een probleemstelling en onderzoeksvraag vanuit een of meerdere contexten. • Maken, zelfstandig, en onder eigen verantwoording uitvoeren van een onderzoeksplan, inclusief een kostenbegroting, met verantwoording van de keuze van het type onderzoek en de vragenlijst. • Verwerken van de data volgens een vooraf opgesteld analyseplan, gebruikmakend van voor het onderzoek relevante statistische technieken met behulp van een statistisch pakket. • Maken van een rapport, inclusief grafische voorstellingen, verantwoorden van de gehanteerde statistische methoden en technieken, trekken van conclusies en geven van aanbevelingen. • Presenteren van de onderzoeksresultaten, inclusief conclusies en aanbevelingen, verantwoorden van de aanpak en het advies over het vervolgtraject dat eventueel moet worden doorlopen. 	<p>gebaseerd op een gedegen probleemanalyse</p> <p>Nieuw: Combineren van marktonderzoek kennis en database/ crm/ datamining klantkennis</p>	<p>Competentieniveau 3</p> <ul style="list-style-type: none"> • Formuleren, zelfstandig, van een probleemstelling en onderzoeksvraag vanuit een of meerdere contexten gebaseerd op een gedegen probleemanalyse. • Maken, zelfstandig, en onder eigen verantwoording uitvoeren van een onderzoeksplan, inclusief een kostenbegroting, met verantwoording van de keuze van het type onderzoek en de vragenlijst. • Combineren van marktonderzoek kennis en database/ crm/ datamining klantkennis • Verwerken van de data volgens een vooraf opgesteld analyseplan, gebruikmakend van voor het onderzoek relevante statistische technieken met behulp van een statistisch pakket. • Maken van een rapport, inclusief grafische voorstellingen, verantwoorden van de gehanteerde statistische methoden en technieken, trekken van conclusies en geven van aanbevelingen. • Presenteren van de onderzoeksresultaten, inclusief conclusies en aanbevelingen, verantwoorden van de aanpak en het advies over het vervolgtraject dat eventueel moet worden doorlopen.
---	---	---

**Competentie 3. Bedrijfs- en omgevingsanalyse.
Vaststellen voor een onderneming van enerzijds de sterktes en zwaktes op basis van een analyse van de interne bedrijfsprocessen en –cultuur, als onderdeel van de waardeketen, en anderzijds van de kansen en bedreigingen op de lokale, nationale en/of internationale markt op basis van relevante nationale en internationale trends.**

Huidige competentiebeschrijving	Voorstel aanpassing	Nieuwe versie 2012-2016
<p>Competentieniveau 1</p> <ul style="list-style-type: none"> Vaststellen welke gegevens nodig zijn over interne bedrijfsprocessen en –cultuur om een sterkte/zwakte analyse van een onderneming te kunnen uitvoeren. Vaststellen welke gegevens nodig zijn uit de omgeving om de kansen en bedreigingen voor een onderneming te kunnen beschrijven. Uitvoeren van een eenvoudige interne en externe analyse (quick scan) vanuit een gegeven probleemstelling. 		<p>Competentieniveau 1</p> <ul style="list-style-type: none"> Vaststellen welke gegevens nodig zijn over interne bedrijfsprocessen en –cultuur om een sterkte/zwakte analyse van een onderneming te kunnen uitvoeren. Vaststellen welke gegevens nodig zijn uit de omgeving om de kansen en bedreigingen voor een onderneming te kunnen beschrijven. Uitvoeren van een eenvoudige interne en externe analyse (quick scan) vanuit een gegeven probleemstelling.
<p>Competentieniveau 2</p> <ul style="list-style-type: none"> Opstellen en uitvoeren, samen met anderen, van een SWOT-analyse vanuit een gegeven context. Objectiveren en combineren van de gegevens op basis van een SWOT-analyse en conclusies daaruit trekken. Vaststellen van strategische opties voor de nationale en/of internationale markt op basis van de analyse. Rapporteren en presenteren van de resultaten, verantwoorden van de keuze voor de methodiek en onderbouwen van de aanbevelingen. 	<p>Rapporteren en onderbouwen, <u>ook financieel</u>, ethisch en duurzaam van de aanbevelingen.</p>	<p>Competentieniveau 2</p> <ul style="list-style-type: none"> Opstellen en uitvoeren, samen met anderen, van een SWOT-analyse vanuit een gegeven context. Objectiveren en combineren van de gegevens op basis van een SWOT-analyse en conclusies daaruit trekken. Vaststellen van strategische opties voor de nationale en/of internationale markt op basis van de analyse. Rapporteren en presenteren van de resultaten, verantwoorden van de keuze voor de methodiek en onderbouwen, ook financieel, ethisch en duurzaam van de aanbevelingen.
<p>Competentieniveau 3</p> <ul style="list-style-type: none"> Opstellen, zelfstandig, van een marktanalyseplan vanuit een of meerdere contexten. Trekken van conclusies, zelfstandig, op basis van beschikbare en mogelijk onvolledige informatie en aangeven van belangentegenstellingen. Beoordelen van strategische opties voor de nationale en/of internationale markt op basis van de analyse. Rapporteren en overtuigend presenteren van de resultaten en verantwoorden van de analyse, inclusief verantwoorden van de aanpak en geven van een advies over het vervolgtraject. 		<p>Competentieniveau 3</p> <ul style="list-style-type: none"> Opstellen, zelfstandig, van een marktanalyseplan vanuit een of meerdere contexten. Trekken van conclusies, zelfstandig, op basis van beschikbare en mogelijk onvolledige informatie en aangeven van belangentegenstellingen. Beoordelen van strategische opties voor de nationale en/of internationale markt op basis van de analyse. Rapporteren en overtuigend presenteren van de resultaten en verantwoorden van de analyse, inclusief verantwoorden van de aanpak en geven van een advies over het vervolgtraject.

Competentie 4 Marketing: Het ontwikkelen van marketingbeleid voor een (internationale) onderneming en het kunnen onderbouwen van gemaakte keuzes.

Huidige competentiebeschrijving	Voorstel aanpassing	Nieuwe versie 2012-2016
<p>Competentieniveau 1</p> <ul style="list-style-type: none"> • In kaart brengen van de marktkansen van een product of dienst op basis van een eenvoudig onderzoek. • Vertalen van de marktkansen in korte termijn doelstellingen. • Ontwerpen van een actieplan voor het bereiken van deze doelstellingen. Benoemen van de consequenties van dit actieplan voor de organisatie. 		<p>Competentieniveau 1</p> <ul style="list-style-type: none"> • In kaart brengen van de marktkansen van een product of dienst op basis van een eenvoudig onderzoek. • Vertalen van de marktkansen in korte termijn doelstellingen. • Ontwerpen van een actieplan voor het bereiken van deze doelstellingen. Benoemen van de consequenties van dit actieplan voor de organisatie.
<p>Competentieniveau 2</p> <ul style="list-style-type: none"> • Benoemen van een aantal opties op basis van een Swot analyse die voor een opdrachtgever is uitgevoerd. • Structureren van de opties en terugbrengen tot een haalbaar aantal prioriteiten. • SMART formuleren van enkele marketingdoelstellingen voor de korte of middellange termijn. Ontwerpen van een marketingplan voor de verwezenlijking van deze doelstellingen, inclusief de organisatorische en financiële consequenties. 		<p>Competentieniveau 2</p> <ul style="list-style-type: none"> • Benoemen van een aantal opties op basis van een Swot analyse die voor een opdrachtgever is uitgevoerd. • Structureren van de opties en terugbrengen tot een haalbaar aantal prioriteiten. • SMART formuleren van enkele marketingdoelstellingen voor de korte of middellange termijn. Ontwerpen van een marketingplan voor de verwezenlijking van deze doelstellingen, inclusief de organisatorische en financiële consequenties.
<p>Competentieniveau 3</p> <ul style="list-style-type: none"> • Benoemen van een aantal opties op basis van een zelfstandig uitgevoerde analyse in opdracht van een externe opdrachtgever. • Prioriteren van opties eventueel in overleg met de opdrachtgever. • Onderzoeken van de haalbaarheid van deze opties. • Opstellen van marketingdoelstellingen of bijstellen van bestaande doelstellingen, voor de middellange of lange termijn. • Ontwerpen van een marketingplan voor de verwezenlijking van deze doelstellingen, inclusief de marketinginstrumenten die daarvoor worden ingezet en de organisatorische en financiële consequenties. 	<p>Nieuw: bepalen van een systeem van evaluatie van resultaten tijdens en na de uitvoering</p>	<p>Competentieniveau 3</p> <ul style="list-style-type: none"> • Benoemen van een aantal opties op basis van een zelfstandig uitgevoerde analyse in opdracht van een externe opdrachtgever. • Prioriteren van opties eventueel in overleg met de opdrachtgever. • Onderzoeken van de haalbaarheid van deze opties. • Opstellen van marketingdoelstellingen of bijstellen van bestaande doelstellingen, voor de middellange of lange termijn. • Ontwerpen van een marketingplan voor de verwezenlijking van deze doelstellingen, inclusief de marketinginstrumenten die daarvoor worden ingezet en de organisatorische en financiële consequenties. • bepalen van een systeem van evaluatie van resultaten tijdens en na de uitvoering

Competentie 5 Marketing: Het opstellen, uitvoeren, bijstellen en evalueren van plannen vanuit het marketingbeleid.

Huidige competentiebeschrijving	Voorstel aanpassing	Nieuwe versie 2012-2016
<p>Competentieniveau 1</p> <ul style="list-style-type: none"> Vaststellen, samen met anderen, van de veranderingen voor een of enkele functionele gebieden van de organisatie vanuit een gegeven marketingprobleemstelling. Ontwikkelen, opstellen en onderbouwen, samen met anderen, van een eenvoudig plan of advies voor de communicatie en/of sales en/of organisatie. 	<p>Nieuw: opstellen van begrotingen</p>	<p>Competentieniveau 1</p> <ul style="list-style-type: none"> Vaststellen, samen met anderen, van de veranderingen voor een of enkele functionele gebieden van de organisatie vanuit een gegeven marketingprobleemstelling. Ontwikkelen, opstellen en onderbouwen, samen met anderen, van een eenvoudig plan of advies voor de communicatie en/of sales en/of organisatie. Opstellen van begrotingen
<p>Competentieniveau 2</p> <ul style="list-style-type: none"> Analyseren, samen met anderen, van de veranderingen voor alle functionele gebieden van de organisatie, uitgaande van een globale marketingprobleemstelling. Ontwikkelen, opstellen, onderbouwen en uitvoeren van een plan (voor communicatie, inkoop en/of verkoop, distributie, organisatie) op basis van een gegeven marketingbeleid. 	<p>Nieuw: monitoren van voortgang en bijsturen</p>	<p>Competentieniveau 2</p> <ul style="list-style-type: none"> Analyseren, samen met anderen, van de veranderingen voor alle functionele gebieden van de organisatie, uitgaande van een globale marketingprobleemstelling. Ontwikkelen, opstellen, onderbouwen en uitvoeren van een plan (voor communicatie, inkoop en/of verkoop, distributie, organisatie) op basis van een gegeven marketingbeleid. Monitoren van voortgang en bijsturen
<p>Competentieniveau 3</p> <ul style="list-style-type: none"> Analyseren en onderzoeken, zelfstandig, van veranderingen voor alle functionele gebieden van de organisatie, uitgaande van een complexe marketingprobleemstelling. Ontwikkelen, uitvoeren en bijstellen, zelfstandig, van een plan (voor communicatie, inkoop en/of verkoop, distributie, organisatie) op basis van een complexe marketingprobleemstelling. Presenteren van de analyse en conclusies op overtuigende wijze aan management en andere doelgroepen voor het verkrijgen van instemming met en draagvlak voor de uitvoering. 	<p>Ontwikkelen bijstellen <u>en evalueren</u> zelfstandig, van een <u>on- en offline plan</u>) draagvlak <u>en budget</u> voor de uitvoering.</p>	<p>Competentieniveau 3</p> <ul style="list-style-type: none"> Analyseren en onderzoeken, zelfstandig, van veranderingen voor alle functionele gebieden van de organisatie, uitgaande van een complexe marketingprobleemstelling. Ontwikkelen, uitvoeren, bijstellen en evalueren, zelfstandig, van een on- en offline plan (voor communicatie, inkoop en/of verkoop, distributie, organisatie) op basis van een complexe marketingprobleemstelling. Presenteren van de analyse en conclusies op overtuigende wijze aan management en andere doelgroepen voor het verkrijgen van instemming met en draagvlak en budget voor de uitvoering.

Competentie 6 Het onderhouden van zakelijke relaties ten behoeve van inkoop, verkoop en dienstverlening.

Huidige competentiebeschrijving	Voorstel aanpassing	Nieuwe versie 2012-2016
<p>Competentieniveau 1</p> <ul style="list-style-type: none"> • Werken met CRM systemen/ klantendatabase/ leveranciersdatabase • Onderscheiden van consumentengroepen in termen van prospects en suspects • Voeren van gesprekken, ook telefonisch, voor het aanknopen, ontwikkelen en onderhouden van relaties. <p>Uitvoeren van een analyse van de effectiviteit van de inkoop- en, verkooporganisatie.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Enkelvoudig verkopen van product 	Zie nieuwe versie	<p>Competentieniveau 1:</p> <ul style="list-style-type: none"> • verkopen van een eenvoudig product middels een goede waarde propositie • Aanknopen, ontwikkelen en onderhouden van relaties, zowel mondeling als schriftelijk. • Offertes maken, beoordelen en verdedigen bij klant of opdrachtgever. • Onderscheiden van fases en acties in verkoopproces in relatie tot koopproces klant • Kunnen inschatten welke verkoopkanalen (on- en offline) ingezet moeten worden. • Werken met CRM-methoden, klantendatabase of leveranciersdatabase.
<p>Competentieniveau 2</p> <ul style="list-style-type: none"> • Onderscheiden en beschrijven van afnemersgroepen en afstemmen van de (marketing) communicatie op deze afnemersgroepen. • Opstellen van een accountprofiel, effectieve inkoop- en verkoopstrategie. Vervaardigen van een verkoopmap met alle relevante informatie • Voeren van effectieve onderhandelingen, ook in een vreemde taal • Ontwerpen van een effectieve/efficiënte in- en verkooporganisatie en onderhouden van een eigen relatiernetwerk (eventueel met behulp van CRM-systeem). • Voeren van schriftelijke communicatie ten behoeve van inkoop en verkoop, ook in vreemde taal 		<p>Competentieniveau 2</p> <ul style="list-style-type: none"> • Consultatieve klantgesprekken voeren • Voeren van effectieve onderhandelingen in het kader van langdurige accountrelaties • Het kunnen beoordelen van de potentie van de suspects, prospects en klanten en daar de activiteiten op afstemmen (funnelmanagement) • Opstellen en beoordelen van een concreet verkoop-, account- en/of leveranciersplan (middellange termijn) inclusief financiële verantwoording. Uitvoeren van een analyse van de effectiviteit van het inkoop- en/of accountteam
		<p>Competentieniveau 3. Niet verplicht: Voor minoren en varianten:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nader te bepalen i.s.m SMA

Competentie 7 Communiceren in minimaal 1 vreemde taal en daarbij rekening houden met cultuur verschillen.

Huidige competentiebeschrijving	Voorstel aanpassing	Nieuwe versie 2012-2016
<p>Competentieniveau 1</p> <ul style="list-style-type: none"> • Beheersen van één moderne vreemde taal op minimaal taalniveau 2 • Adviseren over aspecten van de cultuur, samenleving en gedragspatronen in landen of regio's waar deze vreemde taal formeel geldt en/of wordt gebruikt; • Adviseren over het adequaat inspelen op verschillen in bedrijfsculturen binnen landen of regio's waar deze vreemde taal formeel geldt en/of wordt gebruikt; 	<p>Vreemde taal" wordt vervangen door" Engels</p>	<p>Competentieniveau 1</p> <ul style="list-style-type: none"> • Beheersen van Engels op minimaal taalniveau 2 • Adviseren over aspecten van de cultuur, samenleving en gedragspatronen in landen of regio's waar deze vreemde taal formeel geldt en/of wordt gebruikt; • Adviseren over het adequaat inspelen op verschillen in bedrijfsculturen binnen landen of regio's waar deze vreemde taal formeel geldt en/of wordt gebruikt;

Competentie 8 Marketingcommunicatie. Het on- en offline communiceren met marketingdoelgroepen

Huidige competentiebeschrijving	Voorstel aanpassing	Nieuwe versie 2012-2016
		<p>Competentieniveau 1</p> <ul style="list-style-type: none"> • Inzicht in communicatiedoelgroep(en) • overzicht geven van instrumenten en media welke kunnen worden ingeschakeld om marketingdoelstellingen te helpen realiseren • Opstellen, samen met anderen, van de marketingcommunicatiemix op basis van een gegeven thema • Opstellen van een cross mediaal-mediaplan • Onderbouwen mediakeuze • Rekening houden met belangrijke wetgeving rond communicatie. • Houdt rekening met de ethische grenzen van marketingcommunicatie
		<p>Competentieniveau 2</p> <ul style="list-style-type: none"> • Opstellen van een briefing van een extern communicatiebureau • Hanteren van consumentengedrag als uitgangspunt voor communicatie. • Begrijpt de samenhang tussen off- en online communicatie instrumenten • Op basis van een communicatieonderzoek een Marketingcommunicatieplan opstellen vanuit een gegeven strategische context en op basis van communicatieonderzoek een marketingcommunicatieplan opstellen.
		<p>Competentieniveau 3: Voor minoren en varianten</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vorm geven en aangaan van de dialoog met stakeholders. • Ontwikkelen van de positionering en merkstrategie van een organisatie. • Beheersen van het communicatieproces in termen van strategie, doelgroep, positionering, briefing, concept, productie, traffic en media <p>Rapporteren en verantwoorden van de resultaten (o.a. accountability) van de analyse, inclusief verantwoorden van de aanpak en geven van een advies over het vervolgtraject.</p>

Competentie 9 Leidinggeven aan een project, bedrijfsonderdeel, bedrijfsproces of bedrijf.

Huidige competentiebeschrijving	Voorstel aanpassing	Nieuwe versie 2012-2016
<p>Competentieniveau 1</p> <p>Beheersen van een aantal aspecten van projectleiderschap.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Opbouwen van een eenvoudige projectorganisatie; • Voorzitten van vergaderingen in een projectgroep; • Leiden v.d. uitvoering van een opdracht; • Instrueren en volgen v.d. deelnemers van een projectgroep; • Leiding geven bij het maken van een Plan van Aanpak; • Herkennen van conflictsituaties in een projectgroep en een bemiddelende rol spelen; • Opstellen van kwaliteitseisen t.a.v. het project in overleg met de projectgroep. 	Geen	<p>Competentieniveau 1</p> <p>Beheersen van een aantal aspecten van projectleiderschap.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Opbouwen van een eenvoudige projectorganisatie; • Voorzitten van vergaderingen in een projectgroep; • Leiden v.d. uitvoering van een opdracht; • Instrueren en volgen v.d. deelnemers van een projectgroep; • Leiding geven bij het maken van een Plan van Aanpak; • Herkennen van conflictsituaties in een projectgroep en een bemiddelende rol spelen; • Opstellen van kwaliteitseisen t.a.v. het project in overleg met de projectgroep.
<p>Competentieniveau 2</p> <p>Hanteren van een eenvoudige conflictsituatie in een projectgroep.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Omgaan met onverwachte gebeurtenissen, die processen in de projectgroep verstoren en reageren op adequate wijze met hulp van derden. • Geven van leiding op resultaatgerichte wijze, onder begeleiding of supervisie, aan een eenvoudig bedrijfsonderdeel of project. • Formuleren van lange termijn doelen en deze vaststellen in overleg binnen de projectgroep en tijdig tussentijds toetsen op haalbaarheid. • Schatten naar waarde van de bijdrage van een medewerker of lid van projectgroep en feedback geven naar de projectgroep 		<p>Competentieniveau 2</p> <p>Hanteren van een eenvoudige conflictsituatie in een projectgroep.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Omgaan met onverwachte gebeurtenissen, die processen in de projectgroep verstoren en reageren op adequate wijze met hulp van derden. • Geven van leiding op resultaatgerichte wijze, onder begeleiding of supervisie, aan een eenvoudig bedrijfsonderdeel of project. • Formuleren van lange termijn doelen en deze vaststellen in overleg binnen de projectgroep en tijdig tussentijds toetsen op haalbaarheid. • Schatten naar waarde van de bijdrage van een medewerker of lid van projectgroep en feedback geven naar de projectgroep

Competentie 10 Interpersoonlijk. De directe communicatie met de partijen in het commerciële werkveld.

Huidige competentiebeschrijving	Voorstel aanpassing	Nieuwe versie 2012-2016
<ul style="list-style-type: none"> • Samenwerken in een beroepsomgeving en meedenken over doelen en inrichting van de organisatie, waaruit eisen voortvloeien die betrekking hebben op de volgende kenmerken: multidisciplinariteit en interdisciplinariteit, klantgerichtheid, collegialiteit. • Communiceren intern op alle niveaus, effectief en in de gangbare bedrijfstaal, veelal in het Nederlands en/of Engels; in termen van beroepstaken omvat dat onder meer opstellen en schrijven van plannen en notities, informeren, overleg voeren, draagvlak creëren 	geen	<ul style="list-style-type: none"> • Samenwerken in een beroepsomgeving en meedenken over doelen en inrichting van de organisatie, waaruit eisen voortvloeien die betrekking hebben op de volgende kenmerken: multidisciplinariteit en interdisciplinariteit, klantgerichtheid, collegialiteit • Communiceren intern op alle niveaus, effectief en in de gangbare bedrijfstaal, veelal in het Nederlands en/of Engels; in termen van beroepstaken omvat dat onder meer opstellen en schrijven van plannen en notities, informeren, overleg voeren, draagvlak creëren

Competentie 11 Intrapersoonlijk. De communicatie die een persoon met zichzelf voert als professional in het commerciële werkveld.

Huidige competentiebeschrijving	Voorstel aanpassing	Nieuwe versie 2012-2016
<ul style="list-style-type: none"> • Sturen en reguleren van de eigen ontwikkeling ten aanzien van leren, resultaatgericht werken, initiatief nemen en zelfstandig optreden, flexibiliteit; • Nadenken en reflecteren over en verantwoording nemen voor eigen handelen wat wijst op betrokkenheid en kritische zelfbeoordeling; • Ontwikkelen van een beroepshouding met ruimte voor normatief-culturele aspecten, respect voor anderen, een beroepscode en ethische principes voor het professioneel handelen; • Leveren van een bijdrage aan de verdere professionalisering van de branche door middel van actief lidmaatschap van beroepsverenigingen, publicaties, bijdragen aan congressen, enzovoorts. 	<p>Nieuw: Het op de hoogte zijn en blijven van actualiteit</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Sturen en reguleren van de eigen ontwikkeling ten aanzien van leren, resultaatgericht werken, initiatief nemen en zelfstandig optreden, flexibiliteit; • Nadenken en reflecteren over en verantwoording nemen voor eigen handelen wat wijst op betrokkenheid en kritische zelfbeoordeling; • Ontwikkelen van een beroepshouding met ruimte voor normatief-culturele aspecten, respect voor anderen, een beroepscode en ethische principes voor het professioneel handelen; • Leveren van een bijdrage aan de verdere professionalisering van de branche door middel van actief lidmaatschap van beroepsverenigingen, publicaties, bijdragen aan congressen, enzovoorts. • Het op de hoogte zijn en blijven van actualiteit

BIJLAGE III Schematisch overzicht opleidingsprogramma

Inhoud curriculum CE-voltime

	Blok 1	Blok 2	Blok 3	Blok 4
Jaar 1	Supermarktproject		Ondernemingsplan	
Jaar 2	Minor	Strategische marketing	Strategisch Marketingplan	Stage (10 weken)
			Marktonderzoek	
Jaar 3	Minor	Exportplan	Sales	
			Extern project	
			Keuzevakken	
Jaar 4	State of the Art		Afstudeerstage	
	Keuzevakken			

Inhoud curriculum CE-deeltijd

	Semester 1	Semester 2
Jaar 1	Retail	Ondernemingsplan
Jaar 2	Sales en Dienstenmarketing, Marktonderzoek	Marketing door de bedrijfskolom (business to business marketing en retail marketing), Digital marketing
Jaar 3	Bedrijfseconomie, Logistiek en Inkoop	Strategische Marketingplanning, Consumentengedrag en Marketingcommunicatie, Organisatie
Jaar 4	Afstudeerscriptie	Internationalisering

BIJLAGE IV Programma, werkwijze en beslisregels

Auditprogramma Uitgebreide Opleidingsbeoordeling t.b.v. bachelor Commerciële Economie De Haagse Hogeschool

Auditprogramma opleiding Commerciële Economie – dag 1
Woensdag 29 mei 2013

Locatie:
De Haagse Hogeschool

Tijd	Gesprekspartners	Onderwerpen
08.00 – 08.15	Inloop & ontvangst auditteam	
08.15 – 09.15		- vooroverleg
09.15 – 10.15	Domeinmanagement Opleidingsmanagement Simone Fredriksz . Academiedirecteur Academie Marketing & Commerce Gerard van Rijn . Teamleider voltijd Jos Vroomans . Propedeuse coördinator deeltijd Jos Vroomans, propedeuse coördinator deeltijd, vervangt Henk Schaaphok, teamleider deeltijd, in verband met medische omstandigheden.	<ul style="list-style-type: none"> - Strategisch beleid, visie, missie (MVS) - Ontwikkelingen in het werkveld / relatie beroepenveld - Marktpositie / positionering & profilering - Internationale focus - Visie op toegepast onderzoek / lectoraat & kenniskring - Kwaliteitszorg - Personeelsbeleid / Scholing - Resultaten / Onderwijsrendement
10.15 – 10.30		- intern overleg
10.30 – 11.30	Coördinatoren Sushy Mangat . Propedeusecoördinator Sandra de Koning . Coördinator studieloopbaanbegeleiding Tim Hoppen . Stagecoördinator Inge Barkmeijer . Coördinator minoren Jos Vroomans . Propedeuse coördinator deeltijd	Inhoudelijk opleidingskader en curriculum <ul style="list-style-type: none"> - Curriculumontwikkeling, -evaluatie en – bijstelling in het algemeen - Kenmerken van het programma (karakteristieken) - Samenhang programma (ook aansluiting instroom – propedeuse) - Praktijkcomponenten - Internationalisering - Toetsbeleid - Toegepast onderzoek - Programma studieloopbaanbegeleiding / Studeerbaarheid, studielast
11.30 – 11.45		- intern overleg
11.45 – 12.30	Docenten voltijd <i>(indien meerdere varianten/locaties en verschillende docententeam, dan parallelsessies)</i> Casper Vogel . Marketing, lid van de afstudeercommissie Simone van der Vorst . Marketingcommunicatie (variant MME) Stefan Gielliet . Sales (variant MS) Antoine Kollee . Marketing, lid van de leerplancommissie Joyce den Heijer . Business communication, internationalisering (variant IM) Bart Groenemans . Frans, MarCom, communicatie technieken (variant IM)	<ul style="list-style-type: none"> - Relatie met / input van beroepenveld - Ontwikkelingen beroepsdomein - Internationale focus - Programmaontwikkeling - Inhoud programma - Toetsen en beoordelen - Begeleiding - Professionele ruimte / scholing - werkdruk

Tijd	Gesprekspartners	Onderwerpen
12.30 – 13.15	Lunch	- intern overleg - bestudering documenten ter inzage
13.15 – 13.45	Rondleiding	- Verificatie algemene en opleidingsspecifieke voorzieningen (denk aan: mediatheek, ICT-voorzieningen, studentvolgsysteem)
13.45 – 14.30	Open spreekuur	- eveneens beschikbaar voor: bestudering documenten ter inzage
14.30 – 14.45		- intern overleg - bepaling pending issues
14.45 – 15.30	Studenten voltijd <i>(per variant/locatie minimaal één student uit elk studiejaar; indien meerdere varianten/locaties, dan parallelsessies)</i> Maaïke de Wit · Student jaar 1, variant IM Zoe Tebbenhof · Student jaar 2, variant IM Casper Cammeraat · Student jaar 2, variant MS Tim Bosselaar · Student jaar 3, variant MME Adriaan de Vreugd · Student jaar 3, variant MS Daan Bekkers · Student jaar 3, variant MS Anne Pellekoorn · Student jaar 4, variant MME	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Kwaliteit docenten ▪ Informatievoorziening - Aansluiting vooropleiding / toelating - Toetsen en beoordelen - Studiebegeleiding (incl. buitenschoolse component / stages) - Studeerbaarheid / studielast - Materiële voorzieningen - Afstuderen - Interactie met het management - Rol bij de interne kwaliteitszorg - Mate van betrokkenheid in het besluitvormingsproces
15.30 – 15.45		- intern overleg
15.45 – 16.30	Docenten deeltijd <i>(indien meerdere varianten/locaties en verschillend docententeam, dan parallelsessies)</i> Luc Beurskens · Marketing jaar 1 Maria Vanlaeken-Kester · Engels Marjolein Visser · Marketing en marktonderzoek Jos Vroomans · Marketing jaar 1 Luc van Wanrooij · Marketing hoofdfase Hans Zevenbergen · Exportmarketing	<ul style="list-style-type: none"> - Relatie met / input van beroepenveld - Ontwikkelingen beroepsdomein - Internationale focus - Programmaontwikkeling - Inhoud programma - Toetsen en beoordelen - Begeleiding - Professionele ruimte / scholing - werkdruk
16.30 – 16.45		- intern overleg
16.45 – 17.30	Studenten deeltijd <i>(per variant/locatie minimaal één student uit elk studiejaar; indien meerdere varianten/locaties, dan parallelsessies)</i> Mark Mosterd · Student jaar 1 Renske Kieviet · Student jaar 1 Joey van der Berg · Student jaar 2 Wendy Boonekamp · Student jaar 3 Ambroos Broer · Student jaar 4 Clifton van Mal · Student jaar 4	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Kwaliteit docenten ▪ Informatievoorziening - Aansluiting vooropleiding / toelating - Toetsen en beoordelen - Studiebegeleiding (incl. buitenschoolse component / stages) - Studeerbaarheid / studielast - Materiële voorzieningen - Afstuderen - Interactie met het management - Rol bij de interne kwaliteitszorg - Mate van betrokkenheid in het besluitvormingsproces
17.30 – 18.00		- intern overleg / terugkijken op dag 1 - bepaling pending issues

Auditprogramma opleiding Commerciële Economie – dag 2
Donderdag 30 mei 2013

Locatie:
De Haagse Hogeschool

Tijd	Gesprekspartners	Onderwerpen
08.15 – 08.45		- intern overleg
08.45 – 09.15	Kwaliteitszorg Gerard van Rijn . Teamleider CE voltijd Karliën Higler . Academiesecretaris Esther van der Holst . Medewerker beleidsondersteuning Hester Lentz . Senior medewerker beleidsondersteuning	- Evaluatie van resultaten - Maatregelen tot verbetering - Betrekken van medewerkers, studenten, alumni, werkveld - monitoring & verantwoording
09.15 – 10.00	Indien van toepassing: Lector(en) en Leden van de kenniskring Rianne Valkenburg . Lector Kennistransfer in Productinnovatie Jacco van Uden . Lector Change Management Jan Bats . Lectoraat, promovendus Nanda Ladders . Lectoraat, Marktonderzoek Dennis Bleeker . Marktonderzoek Jantien Belt . Marktonderzoek	- onderzoek - invloed op / betrokkenheid bij het programma - betrokkenheid docenten en het werkveld - resultaten
10.00 – 10.15		- intern overleg
10.15 – 11.00	Leden examencommissie, toetscommissie en afstudeercommissie Marius ten Raai . Vicevoorzitter examencommissie Rob van der Marel . Lid van de examencommissie Marianne Amorison . Lid van de examencommissie Jan Bats . Voorzitter toetscommissie Tim Hoppen . Voorzitter afstudeercommissie Leontien Vreeburg . Voorzitter afstudeercommissie en afstudeercoördinator deeltijd	- Taken en rollen van de examencommissie - Bevoegdheden, ook met het oog op de Wet Versterking Besturing - Relatie tot het management - Kwaliteitsborging toetsen en beoordelen - (Relatie tot de) toetscommissie - Kwaliteitsborging afstudeerders
11.00 – 11.15		- intern overleg
11.15 – 12.00	Alumni / vertegenwoordigers van het werkveld Bas Timmerman . Alumnus voltijd Andreas Pohan Simandjuntak . Alumnus voltijd Selma Koster . Alumnus deeltijd Laurette Bloem . Lid van de werkveldcommissie Kees Groenenboom . Lid van de werkveldcommissie Michiel Rotteveel Lid van de werkveldcommissie	▪ kwaliteit van het programma en de afgestudeerden - betrokken bij de interne kwaliteitszorg
12.00 – 12.30	Wie het betreft	▪ (indien van toepassing) pending issues
12.30 – 13.15	Werklunch	▪ bepaling voorlopige beoordeling
13.15 – 13.45		▪ korte terugkoppeling

Werkwijze

Bij de beoordeling van de opleiding Commerciële Economie is uitgegaan van het door de NVAO vastgestelde "Beoordelingskader accreditatiestelsel hoger onderwijs" van 22 november 2011. Daarin staan de standaarden vermeld waarop een Evaluatiebureau zich bij de uitgebreide opleidingsbeoordeling van een opleiding moet richten en de criteria aan de hand waarvan een Evaluatiebureau moet bepalen of de basiskwaliteit van die opleiding als voldoende kan worden beoordeeld.

Op basis van de door opleiding geleverde documentatie heeft het auditteam zich een beeld kunnen vormen van de primaire en secundaire processen van de voltijd- en deeltijd variant. De visitatie was gericht op een verificatie van de bevindingen uit de documentenanalyse en het verkrijgen van aanvullende informatie over de inhoud van het programma. Dit geschiedde door gesprekken met vertegenwoordigers van de opleiding, studenten en het werkveld, die waren te kenschetsen als 'gesprekken tussen vakgenoten'.

De verificatie door het auditteam geschiedde door verscheidene malen hetzelfde onderwerp met verschillende geledingen te bespreken en aan de hand van additionele documentatie en - daar waar het de huisvesting en de materiële voorzieningen betreft- ook door eigen waarneming.

Verantwoording keuze gesprekspartners

Na overleg met de opleiding heeft het auditteam met in achtneming van de daartoe strekkende regels van de NVAO en op basis van zijn documentanalyse en de daaruit voortvloeiende specifieke aandachtspunten de keuze van de gesprekspartners vastgesteld.

Een open spreekuur maakte deel uit van het programma. Het auditteam heeft geconstateerd, dat de betreffende opleiding het open spreekuur tijdig en op correcte wijze onder de aandacht heeft gebracht van studenten en medewerkers.

Het oordeel van het auditteam vastgelegd in een conceptrapport werd aan de opleiding voorgelegd voor een toets op eventuele feitelijke onjuistheden.

Beslisregels

Volgens de NVAO-Beslisregels Accreditatie kan een onderwerp 'onvoldoende', 'voldoende', 'goed' of 'excellent' scores. Hobéon heeft de beslisregels toegepast, zoals deze zijn opgesomd in het 'Beoordelingskaders accreditatiestelsel hoger onderwijs, 22 november 2011'.

Wanneer er sprake is van verschillende varianten van een opleiding, zoals in dit geval voltijd en deeltijd, dan moet uit de beoordeling blijken dat voor elke variant de basiskwaliteit is gewaarborgd op grond van de standaarden uit het betreffende beoordelingskader om te komen tot een positief eindoordeel over de opleiding.

Indien een opleiding onder één CROHO-registratie wordt aangeboden op meerdere locaties, kan de opleiding alleen voor accreditatie in aanmerking komen als uit de beoordeling blijkt dat elke locatie voldoet aan de in het betreffende kader genoemde standaarden voor basiskwaliteit.

Uitgebreide opleidingsbeoordeling

- Het eindoordeel over een opleiding is in elk geval 'onvoldoende' indien standaard 1 of 16 als 'onvoldoende' beoordeeld wordt. Een onvoldoende bij standaard 1 kan niet leiden tot het toekennen van een herstelperiode door de NVAO.
- Het eindoordeel over een opleiding kan alleen 'goed' zijn indien ten minste de standaarden 1, 3, 6, 9, 13, 14, 15 en 16 als 'goed' worden beoordeeld.
- Het eindoordeel over een opleiding kan alleen 'excellent' zijn indien ten minste de standaarden 1, 3, 6, 9, 13, 14, 15 en 16 als 'excellent' worden beoordeeld.

BIJLAGE V Lijst geraadpleegde documenten

Lijst geraadpleegde documenten, conform richtlijn van de NVAO

- Kritische reflectie opleiding Commerciële Economie.
- Domeinspecifiek referentiekader en de eindkwalificaties.
- Schematisch programmaoverzicht.
- Inhoudsbeschrijving (op hoofdlijnen) van de programmaonderdelen, met vermelding van
 - eindkwalificaties, leerdoelen, werkvormen, wijze van toetsen, literatuur (verplicht / aanbevolen), betrokken docent(en) en studiepunten.
- Onderwijs- en examenregeling.
- Overzicht van het ingezette personeel
 - naam, functie, omvang aanstelling, graad en deskundigheid
 - differentiatie in graad uitgedrukt in percentage van het totaal.
- Overzichtslijst van *alle* afstudeerwerkstukken van de laatste twee jaar (of van portfolio's / werkstukken waaruit het door de student bereikte eindniveau kan worden afgeleid).
- Overzicht van de contacten met het werkveld.
- Samenvatting en analyse recente evaluatieresultaten en relevante managementinformatie.
- Verslagen overleg in relevante commissies / organen.
- Documentatie over student- en docenttevredenheid.
- Toetsopgaven + beoordelingscriteria en normering (antwoordmodellen) en een representatieve selectie van gemaakte toetsen (presentaties, stageverslagen, assessments, portfolio's e.d.) en beoordelingen.
- Handboeken en overig studiemateriaal.
- Onderwijsbeleidsplan.
- beleidsplan op het gebied van onderzoek.
- personeels(beleid)plan.
- voorzieningenplan of soortgelijk(e) document(en).
- Kwaliteitszorgplan.
- beleidsplan ten aanzien van de toegankelijkheid en studeerbaarheid voor studenten met een functiebeperking.
- De door het panel bepaalde representatieve selectie van afstudeerwerkstukken van de afgelopen twee jaar met beoordelingscriteria en normering.
Overzicht afstudeerwerkstukken op studentnummer:

Deeltijd	Studentnummer
	08031754
	09069992
	20045494
	20057818
	08014795

Voltijd	Studentnummer
	20041224
	08007004
	07015909
	20053279
	07053835
	07058578
	08019428
	20033485
	20057153
	07024452
	08041431
	07083351
	20063474
	07016069
	20055757

o

BIJLAGE VI Overzicht auditteam

Samenstelling, korte functiebeschrijvingen en onafhankelijkheidsverklaringen van voorzitter, leden en secretaris.

Naam (inclusief titulatuur)	Rol (voorzitter / lid / studentlid)	Domeindeskundige (ja / nee)
R.J.M. (Rob) van der Hoorn MBA CMC	Voorzitter	Nee
G. (Gerard) Struijf MBA RM	Lid	Ja
C.J. (Kees) van den Berg MBA	Lid	Ja
N. (Nick) Kreuze	Student-lid	Nee

Naam (inclusief titulatuur)	Rol	Gecertificeerd (jaar)
Drs. G.W.M.C. (Ger) Broers	Secretaris	2010

1	De heer Van der Hoorn is sinds 1996 mede eigenaar van de Hobéon Groep. Hij is bedrijfskundig adviseur en houdt zich onder andere bezig met financieel economische vraagstukken voor hoger onderwijsinstellingen. De heer Van der Hoorn heeft, als directeur van de Hobéon Groep, ervaring opgebouwd die hem in staat stelt de programmaopbouw, het onderwijsproces en de organisatorische context waarbinnen de uitvoering plaatsvindt, te beoordelen in het perspectief van de eisen die aan hbo-opleidingen worden gesteld. Hij is gecertificeerd lid van de orde van organisatiekundige en organisatieadviseurs (OOA).
2	De heer Struijf is Register Marketeer. Hij is associate partner bij ICSB, een onderneming die zich toelegt op advies, onderzoek en opleiding rond marketingstrategie, innovatie, segmenteren, positioneren en communicatie. Ook is hij Chief Marketing Officer bij BrainStax.
3	De heer Van den Berg is thans directeur-groootaandeelhouder (DGA) van KLVB Groep BV en het Landelijk Examenbureau BV. In het verleden is hij opleidingsmanager CE deeltijd geweest bij de Hogeschool van Amsterdam (HvA).
4	De heer Kreuze is vierdejaars student Commerciële Economie aan Hogeschool Windesheim, locatie Zwolle. Hij is vicevoorzitter van het Student Overleg Orgaan Zwolle (SOOZ). Verder adviseert en ondersteunt hij bedrijven op het gebied van (online) marketing en communicatie onder de naam <i>Puur Effect</i> .

Op 23 januari 2013 heeft de NVAO goedkeuring gegeven aan de samenstelling van het panel Commerciële Economie van De Haagse Hogeschool [nr#001403].

Onafhankelijkheids- en geheimhoudingsverklaring voorafgaand aan het beoordelingsproces

Ondergetekende (naam en privé adres)

RJM v.d. Hoorn

is als voorzitter gevraagd voor beoordeling van de opleiding:

Commerciële Economie

aangevraagd door de instelling:

De Haagse Hogeschool

- Verklaart hierbij geen (familie)relaties of banden met de bovengenoemde instelling te onderhouden, als privépersoon, onderzoeker / docent, beroepsbeoefenaar of als adviseur, die een volstrekt onafhankelijke oordeelsvorming over de kwaliteit van de opleiding ten positieve of ten negatieve zouden kunnen beïnvloeden;
- Verklaart hierbij zodanige relaties of banden met de instelling de afgelopen vijf jaar niet gehad te hebben
- Verklaart strikte geheimhouding te betrachten van al hetgeen in verband met de beoordeling aan hem/haar bekend is geworden en wordt, voor zover de opleiding, de instelling of de NVAO hier redelijkerwijs aanspraak op kunnen maken.
- Verklaart hierbij op de hoogte te zijn van de NVAO gedragscode.

Plaats:

Den Haag

Datum:

6 december 2012

Handtekening:

Onafhankelijkheids- en geheimhoudingsverklaring voorafgaand aan het beoordelingsproces

Ondergetekende (naam en privé adres)

Gerard Struijf.

is als deskundige gevraagd voor beoordeling van de opleiding:

Commerciële Economie

aangevraagd door de instelling:

De Haagse Hogeschool

- Verklaart hierbij geen (familie)relaties of banden met de bovengenoemde instelling te onderhouden, als privépersoon, onderzoeker / docent, beroepsbeoefenaar of als adviseur, die een volstrekt onafhankelijke oordeelsvorming over de kwaliteit van de opleiding ten positieve of ten negatieve zouden kunnen beïnvloeden;
- Verklaart hierbij zodanige relaties of banden met de instelling de afgelopen vijf jaar niet gehad te hebben
- Verklaart strikte geheimhouding te betrachten van al hetgeen in verband met de beoordeling aan hem/haar bekend is geworden en wordt, voor zover de opleiding, de instelling of de NVAO hier redelijkerwijs aanspraak op kunnen maken.
- Verklaart hierbij op de hoogte te zijn van de NVAO gedragscode.

Plaats: Alenstoot

Datum: 9/12/2012

Handtekening:

Onafhankelijkheids- en geheimhoudingsverklaring voorafgaand aan het beoordelingsproces

Ondergetekende (naam en privé adres)

C.J. VAN DEN BERG

is als deskundige gevraagd voor beoordeling van de opleiding:

Commerciële Economie

aangevraagd door de instelling:

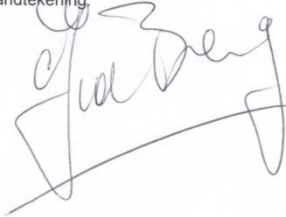
De Haagse Hogeschool

- Verklaart hierbij geen (familie)relaties of banden met de bovengenoemde instelling te onderhouden, als privépersoon, onderzoeker / docent, beroepsbeoefenaar of als adviseur, die een volstrekt onafhankelijke oordeelsvorming over de kwaliteit van de opleiding ten positieve of ten negatieve zouden kunnen beïnvloeden;
- Verklaart hierbij zodanige relaties of banden met de instelling de afgelopen vijf jaar niet gehad te hebben
- Verklaart strikte geheimhouding te betrachten van al hetgeen in verband met de beoordeling aan hem/haar bekend is geworden en wordt, voor zover de opleiding, de instelling of de NVAO hier redelijkerwijs aanspraak op kunnen maken.
- Verklaart hierbij op de hoogte te zijn van de NVAO gedragscode.

Plaats: OUDDORP(NH)

Datum: 06-12-2012

Handtekening:

Onafhankelijkheids- en geheimhoudingsverklaring voorafgaand aan het beoordelingsproces

Ondergetekende (naam en privé adres)

Nick Kreuze

is als student-lid gevraagd voor beoordeling van de opleiding:

Commerciële Economie

aangevraagd door de instelling:

De Haagse Hogeschool

- Verklaart hierbij geen (familie)relaties of banden met de bovengenoemde instelling te onderhouden, als privépersoon, onderzoeker / docent, beroepsbeoefenaar of als adviseur, die een volstrekt onafhankelijke oordeelsvorming over de kwaliteit van de opleiding ten positieve of ten negatieve zouden kunnen beïnvloeden;
- Verklaart hierbij zodanige relaties of banden met de instelling de afgelopen vijf jaar niet gehad te hebben
- Verklaart strikte geheimhouding te betrachten van al hetgeen in verband met de beoordeling aan hem/haar bekend is geworden en wordt, voor zover de opleiding, de instelling of de NVAO hier redelijkerwijs aanspraak op kunnen maken.
- Verklaart hierbij op de hoogte te zijn van de NVAO gedragscode.

Plaats:

Zwolle

Datum:

6-12-'12

Handtekening:

Onafhankelijkheids- en geheimhoudingsverklaring voorafgaand aan het beoordelingsproces

Ondergetekende (naam en privé adres)

Alje Brouwer

is als secretaris gevraagd voor beoordeling van de opleiding:

Commerciële Economie

aangevraagd door de instelling:

De Haagse Hogeschool

- Verklaart hierbij geen (familie)relaties of banden met de bovengenoemde instelling te onderhouden, als privépersoon, onderzoeker / docent, beroepsbeoefenaar of als adviseur, die een volstrekt onafhankelijke oordeelsvorming over de kwaliteit van de opleiding ten positieve of ten negatieve zouden kunnen beïnvloeden;
- Verklaart hierbij zodanige relaties of banden met de instelling de afgelopen vijf jaar niet gehad te hebben
- Verklaart strikte geheimhouding te betrachten van al hetgeen in verband met de beoordeling aan hem/haar bekend is geworden en wordt, voor zover de opleiding, de instelling of de NVAO hier redelijkerwijs aanspraak op kunnen maken.
- Verklaart hierbij op de hoogte te zijn van de NVAO gedragscode.

Plaats:

Den Haag

Datum:

6/12 /12

Handtekening:

[Handwritten signature]

Strategische dienstverlener voor kennisintensieve organisaties

Lange Voorhout 14
2514 ED Den Haag

T (070) 30 66 800

F (070) 30 66 870

E info@hobeon.nl

I www.hobeon.nl